

Univerzita Hradec Králové

Filozofická Fakulta

Bakalářská práce

2023

Aneta Poklembová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Ekonomické a sociální dopady rozvodu na partnery

Bakalářská práce

Autor: Aneta Poklembová

Studijní program: B0314A250008/ Sociologie

Studijní obor: Sociologie

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Brožovičová, Ph.D.

Hradec Králové, 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Aneta Poklembová

Studium: F20BP0099

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Studijní obor:

Název bakalářské práce: Ekonomické a sociální dopady rozvodu na partnery

Název bakalářské práce AJ: Economic and Social Effects of Divorce on Partners

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, jaké mohou být dopady na partnery po rozvodu, kteří si nejdříve prošli manželstvím a mají spolu jedno nebo více dětí. Zajímají mě ekonomické dopady - jak se změnila jejich finanční situace a sociální dopady - vztahy s rodinnými příslušníky/společnými přáteli. V první části bych se chtěla věnovat nejdříve teorii, ve které budu popisovat, co je to manželství, jak vzniká a poté především na rozvody - co vše je potřeba k rozvodu a jak probíhá. V další části bych se pak zaměřila na to, jaké jsou různé kladné i záporné dopady na partnery poté, co si projdou rozvodem. V této části bych chtěla udělat polostrukturované hloubkové rozhovory formou kvalitativního výzkumu s asi 5-10 lidmi, kteří si prošli manželstvím, ale následně u nich došlo k rozvodu.

Matoušek O. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství.

Mencnerová K. 2020. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck.

Možný I. 2002. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství.

Zadávací pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Brožovičová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 4.10.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 28.4. 2023

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. et Mgr. Kláře Brožovičové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a při vypracovávání bakalářské práce.

Anotace

Poklembová, A. 2023. *Ekonomické a sociální dopady rozvodu na partnery*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 47 s. Bakalářská práce.

Práce se zabývá tématem rozvodů a jejich dopadů na rozvedené partnery. Nejprve se zaměřuje na vysvětlení pojmů rodina, manželství a rozvod. Pojem rodina je popisován z pohledu historického vývoje a struktury. Manželství je vysvětlováno z hlediska právních zásad a vztahu mezi manželi. Následně se práce zaměřuje na rozvod, jeho definici, vývoj rozvodovosti a možné příčiny a dopady. Praktická část se zaměřuje právě na dopady. Ty jsou ekonomického a sociálního charakteru. Mezi ekonomické dopady patří téma bydlení a finanční stability. Mezi sociální pak mezilidské vztahy s přáteli a rodinou a změny každodenní rutiny. Dále je zkoumaná porozvodová péče o dítě, která partnery ovlivňuje jak z hlediska ekonomického, tak i sociálního. Práce je vedena formou polostrukturovaných hloubkových rozhovorů.

Klíčová slova: rozvod, manželství, rodina, ekonomické dopady, sociální dopady

Annotation

Poklembová, A. 2023. *Economic and Social Effects of Divorce on Partners*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 47 pp. Bachelor Thesis.

This thesis deals with the topic of divorce and its impact on divorced partners. Firstly, it focuses on explaining the concepts of family, marriage and divorce. The concept of family is described in terms of its historical development and its structure. Marriage is explained in terms of legal principals and the relationship between spouses. Subsequently, the thesis focuses on divorce, its definition, the evolution of divorce rates and possible causes and consequences. The practical part focuses specifically on the effects. These are of an economic and social nature. The economic effects include the topic of housing and financial stability. The social ones include interpersonal relationships with friends and family and changes in daily routines. Additionally, post-divorce childcare is examined, which affects partners both economically and socially. The work is conducted in the form of semi-structured in-depth interviews.

Keywords: divorce, marriage, family, economic effects, social effects

Obsah

1.	Úvod	1
2.	Rodina	2
2.1.	Definice	2
2.2.	Historický vývoj rodiny	2
2.3.	Typy rodin podle struktury.....	3
3.	Manželství	5
3.1.	Definice	5
3.2.	Vznik manželství.....	5
3.3.	Vztah manželů.....	6
3.4.	Povinnosti a práva mezi manželi.....	6
3.5.	Manželské majetkové právo	7
3.6.	Zánik manželství.....	8
3.7.	Vývoj manželství – statistiky	9
4.	Rozvod manželství.....	9
4.1.	Definice	9
4.2.	Historie a vývoj rozvodovosti	10
4.3.	Způsoby rozvodu	11
4.4.	Faktory ovlivňující riziko rozvodů.....	12
4.5.	Příčiny rozvodu.....	12
4.6.	Žádost o rozvod.....	13
4.7.	Možné dopady na partnery po rozvodu	14
4.7.1.	Ekonomické dopady rozvodu	14
4.7.2.	Sociální dopady rozvodu	17
5.	Výzkumné šetření – metodologie	18
5.1.	Cíl výzkumu	18
5.2.	Výzkumné otázky	19
5.3.	Metody výzkumu.....	19
5.4.	Etická opatření	20
5.5.	Výběr vzorku	20
5.6.	Struktura rozhovoru.....	21
5.7.	Sběr dat	22
6.	Analýza dat.....	22
6.1.	Kódování dat	23
6.2.	Popis vzorku	23
7.	Výsledky	24

7.1.	Trvání manželství	24
7.2.	Péče o děti po rozvodu.....	25
7.3.	Ekonomické dopady	26
7.3.1.	Změna ekonomické situace.....	27
7.3.2.	Řešení ekonomických problémů po rozvodu	27
7.4.	Sociální dopady po rozvodu	29
7.4.1.	Okruh přátel a sociální život.....	29
7.4.2.	Rodina	31
7.4.3.	Kontakt s bývalým manželem	33
7.5.	Současné manželství/vztah	34
7.6.	Positivní a negativní dopady rozvodu z pohledu respondenta	36
7.7.	Shrnutí výsledků a odpovědi na výzkumné otázky	39
7.7.1.	Ovlivňuje svěřením dítěte do péče dopady rozvodu?	39
7.7.2.	Jak se lidé vyrovnávají s rozvodem z hlediska ekonomické situace?	40
7.7.3.	Jaké měl rozvod na lidi sociální dopady?	40
7.7.4.	Kde se lidé po rozvodu nejčastěji seznamují s novým partnerem?	41
8.	Závěr.....	42
9.	Zdroje	44
9.1.	Seznam použité literatury	44
9.2.	Seznam použitých online zdrojů	45
9.3.	Grafy a tabulky	47
Přílohy	1
Struktura rozhovoru	1

1. Úvod

Rozpad manželství je významnou situací v životech obou bývalých manželů, který je ovlivňuje v mnoha aspektech. Sociální a ekonomické dopady rozvodu jsou značnou změnou v životě obou partnerů. Cílem práce je získat podrobné informace o změně příjmů, výdajů a společenského života rozvedených partnerů a zmapovat jejich individuální pohled na rozvod a situaci po něm.

Práce se nejprve v teoretické části zabývá definicí pojmů rodiny, manželství a rozvodu, které vysvětluje v kapitolách 2-4. Znalost těchto pojmů je důležitá pro lepší pochopení rozvodu a jeho dopadů. V kapitole 5 jsou popisovány metody prováděného výzkumu. V následujících kapitolách 6 a 7 se práce zaměřuje na analýzu dat a sepsání výsledků výzkumu a závěrečná kapitola 8 shrnuje získaná data. Kapitola 9 je seznam použité literatury.

Inspirativním dílem pro práci byl výzkum Jiřího Šatavy a Petra Janského s názvem Ekonomické důsledky po rozvodu pro oba manžele: Nákladné rozvody pro ženy či muže.

Práce se v praktické části nejdříve zaměřuje na ekonomické dopady, mezi které patří například změna bydlení. Partneri musí řešit, který z nich se odstěhuje a jak si opatří nové bydlení. Společné soužití partnerů mohlo být ekonomicky výhodnější kvůli vyššímu společnému příjmu, ale pro někoho také méně výhodné kvůli vyšším požadavkům na životní styl druhého partnera. Dalším zkoumaným dopadem bylo, do jaké míry se jejich finance rozvodem změnilo a v čem. Kromě toho se práce zabývá také tím, jak na danou změnu reagovali a jak ji řešili. Partneri, kterým se v manželství narodilo dítě také řešili, jak je výchova dítěte ovlivnila finančně. Péče o dítě má samozřejmě na oba z partnerů kromě ekonomických i mnohé sociální dopady.

Rozvod významně dopadá na sociální život obou partnerů. Vztahy se často po rozvodu rozpadají nebo nabývají nových hodnot. Partnerům se mění množství a síla vztahů s přáteli, se svou rodinou i s bývalým partnerem a jeho rodinou. Společná péče o dítě vytváří také různorodé vztahy k bývalému partnerovi, se kterým je většinou nutné alespoň nějaký vztah udržovat.

Rozvody jsou v současné době poměrně častou záležitostí, a proto jsou také důležité pro velkou část populace. Již od roku 2010, kdy byla rozvodovost nejvyšší, se drží na hodnotě mezi 40-50 %. (Český statistický úřad. 2020. Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2019)

Takto významná situace spolu nese změny chování a životního stylu, které je důležité pochopit. Bývalým manželům se mění příjem, výdaje, sociální vztahy i to, jak tráví svůj volný čas. Rozvod je tedy změna nejen osobní, ale také společenská a finanční.

2. Rodina

2.1. Definice

Pro lepší pochopení manželského vztahu a následků rozvodu je potřeba si definovat pojem rodina. Od různých autorů existuje několik definic. Giddens definuje ve své knize rodinu jako „*skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí*“ (Giddens, 1999: 97). Do poloviny dvacátého století pak byla rodina mezi sociology považována za „*stabilizující prvek společnosti*“ (Možný, 2002:14). V knize *Průvodce sociologií* autor definuje rodinu jako „*skupinu osob, která je tvořena manžely a dětmi žijícími ve společné domácnosti. Děti mohou pocházet z tohoto nebo předchozího manželství nebo mohou být adoptovány*“. (Jandourek, 2008: 187). Podobně definoval rodinu už americký autor G. P. Murdock, jehož definice zní: „*Rodina je sociální skupina, která se vyznačuje společným bydlením, ekonomickým soužitím a reprodukcí. Skládá se ze sexuálního vztahu dvou dospělých lidí opačného pohlaví a minimálně jednoho dítěte, které může být buď jejich vlastní nebo adoptované*.“ (Murdock, 1945: 1).

2.2. Historický vývoj rodiny

Již od pravěku byla rodina považována za „*nejmenší jednotku společenské organizace*“ (Matoušek, 1993: 8). Pokud se podíváme na partnerské role, od 8.- 7. století př. n. l. byly rodiny silně patriarchální. To se začalo měnit až v 19. století s příchodem moderní rodiny.

Historicky se rozděluje vývoj rodiny na tradiční, moderní a postmoderní.

Tradiční rodina byla často velmi početná. Žilo spolu v jednom domě i několik generací. Stávala se legitimní až po prvním dítěti nebo po navázání sexuálního vztahu. Autoritou v těchto rodinách byl vždy otec. Partneri se většinou brali po domluvě mezi rodiči a nebyl jim tedy umožněn svobodný výběr partnera. Rodiče pro ně vybírali partnery hlavně za účelem dobrého ekonomického zajištění.

Moderní rodina už s sebou nese změny ve struktuře. Rodina se většinou skládala pouze z manželů anebo nukleární rodiny. Legitimní se stávalo při narození prvního dítěte. Autoritu už neměl pouze otec, ale každý rodič měl v rodině jinou důležitou funkci. Mezi účely sňatku se začínají dostávat také city.

Postmoderní rodina s sebou nese nejvýraznější změny. Struktura je spíše individuální a také velmi variabilní. Každý si svého partnera vybírá sám na základě citů. Autorita v rodině se začíná vytrácet. Rodina ani často nemusí být sezdaná nebo mít dítě k tomu, aby byla považována za legitimní. (Možný 2006: 20-23)

2.3. Typy rodin podle struktury

Základní rozdělení rodiny podle struktury je na rodinu nukleární a rodinu rozšířenou.

Nukleární rodina se skládá ze dvou dospělých sezdaných jedinců a dětí. (Jandourek, 2008: 187). Základem je sezdaný dyadický pár, který žije v „*sexuálním partnerství trvalejšího rázu*“ (Fišerová, 2018).

Rozšířená rodina je, „*Pokud v jedné domácnosti žijí kromě obou rodičů a jejich dětí i další blízcí příbuzní*“ (Giddens, 1999: 97). Mezi blízké příbuzné můžeme řadit například prarodiče, sourozence, ale třeba i tety a strýce a jejich potomky. K tomu často dochází, když si nukleární rodina nevystačí sama, ať už z ekonomického hlediska nebo z jiných důvodů. (Giddens: 1999: 99)

V současné době můžeme dále rodinu rozdělit do několika dalších typů:

Rodina neúplná – je taková rodina, ve které chybí jeden nebo oba z rodičů, z důvodu úmrtí nebo rozvodu. Je to také rodina, která se skládá z matky samoživitelky a jejího jednoho nebo více dětí, které ona dovede až do stádia

dospělosti. Můžou to být ale taky rodiče po odchodu nebo smrti jejich dítěte. (Linhart, J., A. Vodáková a P. Klener, 1996: 151)

Rodina nevlastní – se skládá z partnerů, z nichž alespoň jeden z nich má děti z minulého manželství. Tyto děti pak žijí ve společné domácnosti se svým rodičem a také s jeho novým partnerem. (Jandourek, 2007: 207)

Monogamie – je stav, kdy není ze zákona povoleno, aby muž nebo žena měli současně více než jednoho partnera. Často je uváděna sériová monogamie, což umožňuje po ukončení jednoho manželství uzavřít sňatek s dalším partnerem. Jedná se tedy pouze o nemožnost mít více manželských partnerů současně.

Polygamie – je naopak povolení mít více manželských partnerů současně. Rozdělujeme ji na častější polygynii, což je mnohoženství a na vzácnější polyandrii, kde má naopak žena více partnerů současně. (Giddens: 1999: 97)

Nesezdané soužití

Jiným názvem také kohabitace, je „soužití dvou jedinců opačného pohlaví ve svazku podobném manželství, bez formálního uzavření – sňatku“ (Linhart, J., Petrusek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana., 1996: 1190).

Nesezdaná soužití jsou velmi rozšířenou formou společného žití partnerů v moderní době. Důvodů, proč počet párů v nesezdaných soužití stále roste, je hned několik. V moderní společnosti se změnil pohled na rodinu a manželství a společnost nesezdané páry toleruje. Důležitým faktorem je také emancipace žen. Ekonomicky samostatné ženy nepotřebují muže jako živitele. Dalším důležitým faktorem je také rozšíření různých forem antikoncepce, která umožňuje odklad těhotenství a tím i vstupu do manželství až na pozdější dobu. (Jandourek, 2008: 191-192)

V současné době si myslím, že se ve společnosti začíná uvažovat i o tom, že se může brát jako rodina bezdětný manželský pár, popřípadě pak stejnopohlavní pár v registrovaném partnerství nebo nesezdaný pár, který má a vychovává svoje děti. Ve své bakalářské práci v praktické části bych se chtěla zaměřit na páry, které uzavřely manželský sňatek, bez ohledu na to, zda mají nebo nemají děti.

3. Manželství

3.1. Definice

Na manželství se v průběhu historie často měnil pohled ať už z náboženského hlediska nebo z národnostních rozdílů. V tradičních i moderních rodinách bylo manželství nezbytným krokem pro založení rodiny a byl na něj kladen mnohem větší důraz, než je tomu v současné době v postmoderních rodinách. Samotný pojem manželství můžeme definovat jako *„trvalý svazek muže a ženy posvěcený zákonem (vzniklý způsobem, který zákon stanoví), jehož hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc“* (Šínová a Šmíd, 2014: 19). Sociologický slovník definuje manželství jako *„právní vztah zavazující muže a ženu ke společnému životu“* (Jandourek, 2007: 148). V Sociologické encyklopedii je manželství považováno jako *„legalizace sexuálních vztahů mezi partnery, hospodářská kooperativa a společné duchovní soužití“* (Hošková, 2018). (Možný 2006: 20-23) Další definicí v sociologickém slovníku je manželství určeno jako *„společensky uznaný, legalizovaný sexuální vztah mezi dvěma nebo více partnery opačného pohlaví, o kterém se předpokládá, že se dříve či později stane základem rodiny“* (Linhart, J., Petrusek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana., 1996: 590)

3.2. Vznik manželství

V Občanském zákoníku, ustanovení § 656 odst. 1. je uvedeno, že *„manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství, že spolu vstupují do manželství“*. Důležité jsou také sňatečné obřady. U každého musí být přítomni dva svědci a oddávající nebo matrikář.

Před uzavřením manželství se často nejdříve uskuteční zasnuby. Tento jev se poprvé objevil už v Římském právu z raného středověku. Zasnuby jsou ale spíše jen neoficiální slib partnerů, který se před uzavřením sňatku může kdykoliv odvolat, bez jakýchkoliv následků. Snoubenci si mohou, pokud chtějí, vytvořit tzv. předmanželskou smlouvu a už předem si vyhradit, jak bude rozdělen jejich majetek, až uzavřou sňatek. (Šínová a Šmíd, 2014: 22, 89 a 92)

Zákon uvádí, že do sňatku mohou vstoupit pouze osoby, které k sobě nemají žádný příbuzenský vztah. Dále také osoby zletilé, takže od 18 let. V některých případech, pokud jsou k tomu závažné důvody, může soud povolit sňatek osobám od 16 let.

Existují také dva druhy sňatku a tím jsou církevní a občanský. Církevní sňatek se vykonává před orgánem církve. Občanský sňatek se vykonává za přítomnosti matrikáře. (Dvořáková Závodská, 2002: 12)

3.3. Vztah manželů

Vztah mezi manželi má několik různých hledisek. Jedním z nich je emocionální vztah, založený především na citech. Představuje určité „*osobní jádro vztahů mezi manžely*“ (Šínová a Šmíd, 2014: 124). Dalším z hledisek je soužití manželů a posledním je také vztah právní. Aby bylo manželství v rovnováze a nedostalo se do vztahové krize, je důležité, aby byla v manželství zahrnuta ideálně všechna tato hlediska společně. (Šínová a Šmíd, 2014: 124)

Je také kulturně a sociálně ovlivněno, jaké si lidé hledají partnery a co od nich očekávají. Muži nejčastěji při výběru partnerky hledí na vzhled a věk. Preferují spíše ženy mladšího věku a za důvod této preference se považuje to, že žena, která je mladá a atraktivního vzhledu dává muži větší naději na zdravé děti. Ženy naopak zase častěji hledají muže staršího, u kterého očekávají, že bude ekonomicky stabilní a že dokáže rodinu ekonomicky zajistit. Obecně je pak dané to, že se berou lidé, co si jsou podobní z hlediska sociálního nebo třeba psychologického. (Matoušek, 1993: 32)

3.4. Povinnosti a práva mezi manželi

Vstupem do manželství vznikají různá práva a povinnosti, která musejí manželé společně a k sobě navzájem dodržovat. Práva a povinnosti se rozlišují na dva charaktery, a to osobní a majetkový. Od poloviny 20. st. se klade důraz na osobní charakter a majetkový zůstává druhotný. V občanském zákoníku v ustanovení § 687 odst. 2 jsou vypsány požadavky na osobní povinnosti a práva, jmenovitě: „*Manželé si jsou navzájem povinni úctou, jsou povinni žít spolu, být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné*

společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti.“ Dále je v OZ uvedeno, že manželé mají rovné povinnosti a práva.

Manželé jsou také povinni uspokojovat potřeby rodiny. Tím je myšleno například to, že často má jeden z manželů vyšší příjem než ten druhý. To by ale nemělo nijak určovat jejich postavení vůči sobě navzájem a zvyhodňovat tak jednoho z nich.

Povinnost žít spolu neznamena, že manželé musí vždy spolu bydlet. Znamená to spíše jejich soužití, a to v tom smyslu, že hospodaří společně. V Občanském zákoníku § 690 stojí, že *„každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná.“* V § 691 odstavci 1 je pak dále specifikováno, že *„nemají-li manželé rodinnou domácnost, nese každý z nich náklady své domácnosti; to je nezavazuje povinnosti navzájem si pomáhat a podporovat se“*. Pokud tedy manželé dodržují tato pravidla, mohou z některých závažných důvodů mít třeba bydliště každý jinde. Musí tak ale být domluvení a oba s tím souhlasit. Pokud s jedním z manželů bydlí v domácnosti nezletilé dítě, je ten z manželů, který opustil tuto společnou rodinnou domácnost, povinen přispívat na chod domácnosti a péči o nezletilé dítě. (Občanský zákoník, § 691 odstavec 2)

Další z povinností, co musí oba manželé vykonávat, je ekonomická péče o děti. Tato vyživovací povinnost platí až do doby, než je dítě schopné se samo žít. Není to tak pouze do jeho plnoletosti, ale dokud dítě studuje. Rodiče jsou povinni se o dítě finančně postarat, než dostuduje a nastoupí do zaměstnání. Soud má ale toto opatření pod kontrolou, aby toho dítě nemohlo zneužívat. Tato povinnost platí pro oba rodiče i pokud nejsou manželé, ale mají spolu dítě.

V dnešní době nejsou často tyto povinnosti dodržované, ať už se jedná o nevěru nebo třeba o vzájemnou pomoc nejen při péči o děti. Jsou to ale věci, na které právě při rozvodu soud přihlíží. Na základě toho pak může být vyřešeno řízení o výživném mezi manželi a dalších soudních řízení. (Choděra, 2002: 28, 81, 86)

3.5. Manželské majetkové právo

Po uzavření manželství nastávají také změny majetkového vlastnictví. Existují různá ustanovení a smlouvy, podle kterých se toto tzv. společné jmění manželů řídí.

Těmito záležitostmi se zabývá manželské majetkové právo, které je obsaženo v Občanském zákoníku. Způsob toho, jak se bude majetek mezi manželi rozdělovat, se nazývá manželský majetkový režim. Ten je od zákonného majetkového režimu odlišný v tom, že si snoubenci nebo manželé sami upraví práva a povinnosti k jejich společnému jmění a jak dojde k jeho případnému rozdělení při zániku manželství. (Občanský zákoník, § 716 odstavec 1)

Společné jmění manželů je majetek nebo třeba i některé dluhy, které manželé nabudou od okamžiku uzavření manželství. V občanském zákoníku § 708 odst. 1 je společné jmění charakterizováno jako „*to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů*“. V dalších ustanoveních je pak jmenováno konkrétněji, co do tohoto společného majetku patří. Společné jmění se dá individuálně upravit v předmanželské smlouvě. Předem lze některé majetky ze společného jmění úplně vyloučit nebo alespoň upravit. Pokud se manželé rozhodnou své společné jmění žádnou smlouvou neupravovat, bude se na ně automaticky vztahovat tzv. zákonný majetkový režim.

Zákonný majetkový režim je zákon, který je upraven v Občanském zákoníku a dle tohoto režimu vzniká společné jmění manželů, pokud si předtím společné jmění neupravili jinými smlouvami. Do společného jmění, které udává tento zákon, se nezahrnují pouze některé výjimečné věci, jako například dar nebo dědictví, věci, které jeden z manželů nabyt již před uzavřením manželství, nebo třeba věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů. (Občanský zákoník, § 709)

3.6. Zánik manželství

Podle zákona jsou dvě kategorie důvodů zániku manželství – zánik ze zákona a zánik po rozhodnutí soudu. Nový občanský zákoník už ale v díle 5 „*Zánik manželství*“ podrobněji popisuje pouze zánik manželství rozhodnutím soudem, čímž je nejčastěji rozvod. Kromě rozvodu to pak může být například prohlášení manželství za neplatné.

Mezi důvody zániku manželství ze zákona patří smrt jednoho z manželů nebo prohlášení za mrtvého. V těchto případech manželství zaniká v den smrti jednoho z manželů nebo při prohlášení za mrtvého zaniká ten den, kdy toto rozhodnutí nabude právní moci. (Zákon o rodině, 2013: § 22, platný do 31.12. 2013)

3.7. Vývoj manželství – statistiky

Manželství v posledních letech trochu ztrácí svého původního významu a taky důležitosti. V dnešní době je pro společnost rozvod považován jako běžná věc a hodně partnerů bere rozvod jako nejjednodušší řešení manželské vztahové krize. Přesto však většina vztahů k uzavření manželství směřuje, než plánují založit rodinu. V současné době ale není manželství bráno jako jediný legitimní svazek muže a ženy. Hodně partnerů zakládá rodinu (má děti) nezávisle na tom, zda již uzavřeli manželský svazek. (Šínová a Šmíd, 2014: 19-20)

Mění se také průměrný věk, ve kterém lidé do manželství vstupují. Pokud budeme srovnávat vývoj od roku 2001 do roku 2019, průměrný věk mužů i žen při vstupu do manželství se zvyšoval. Kategorie lidí, kteří vstupují do manželství ve věku do 25 let se výrazně snížila. Podíl mužů, kteří vstoupili do manželství ve věku do 25 let, se snížil z 23 % na 5,1 %. U žen to bylo snížení z 42,7 % na 11,5 %. Naopak u kategorie 35 a více let se jejich podíl zvyšuje. U mužů je to z 22,5 % na 44,8 % a u žen z 14,9 % na 33 %.

Obecně je k roku 2019 průměrný věk mužů při vstupu do manželství 36,8 let. U žen je to 33,9 let. Oproti roku 2001 se tento průměrný věk zvýšil přibližně o 5,5 let. (Český statistický úřad, *Vývoj sňatečnosti*, 2020)

Počet uzavřených manželství od konce 20. st. dlouhodobě klesal, až do roku 2013, kdy bylo nejméně uzavřených manželství – pouze 43 499. Od roku 2013 až do roku 2020 ale naopak sňatečnost zase rostla, průměrně o 4 % ročně. Počet uzavřených manželství v letech 2015-2019 bylo mezi 48,1-54,9 tisíc. Tento růst zastavily až restriktce spojené s pandemií Covidu-19 a za rok 2020 bylo evidováno pouze 45 415 svateb. V roce 2021 se sňatečnost zase o trochu zvýšila a počet uzavřených manželství byl 46 778. (Český statistický úřad, *Sňatečnost*, 2022: 1)

4. Rozvod manželství

4.1. Definice

V Sociologické encyklopedii je rozvod definován jako „*právní zrušení manželství během života obou partnerů, jemuž předchází jeho reálný rozpad*“ (Vodáková,

2017). Jedná se o životní událost, která má na lidi nejen psychické, ale také ekonomické a sociální dopady. Po rozvodu nastává výrazná změna v životě obou partnerů, ať už se jedná o změnu ve způsobu života a zaměstnání, nebo také ve fungování rodiny a péče o děti, pokud spolu nějaké partneři mají. (Vodáková, 2017)

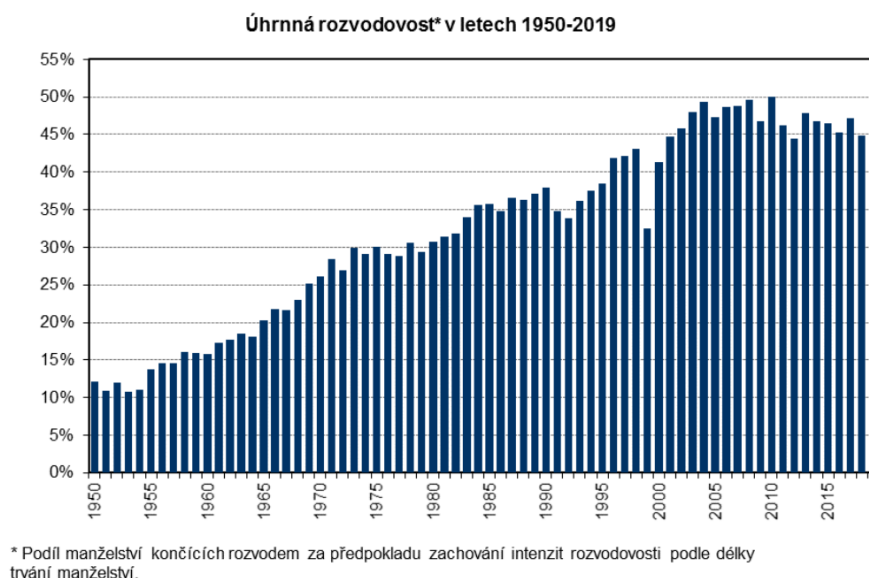
4.2. Historie a vývoj rozvodovosti

V dnešní době je rozvod běžnou součástí současné společnosti a způsobu života. V historii bylo ale na rozvod pohlíženo jinak. Do roku 1783 rozhodovala o manželských sporech pouze církev. Manželství bylo možné zrušit pouze pokud bylo prohlášeno za neplatné. V 1783 byl vydán Manželský patent, který vydal Josef II. Tento patent přenášel pravomoc rozhodování z církevních soudů na soudy státní. Po dlouhou dobu ale nebylo možné uznat rozvod na základě dohody mezi manželi. K uskutečnění rozvodu byl potřeba důvod stanovený zákonem. Mezi takové důvody patřilo hlavně cizoložství, ubližování, zločin jednoho z manželů nebo činy, které byly životu nebezpečné.

Až od roku 1950 stanovil OSŘ (Občanský soudní řád) ve svém textu, že *„připojili se druhý manžel k návrhu na rozvod manželství a shodují-li se návrhy obou manželů co do viny na rozvodu, může se soud pro zjištění rozvratu a viny na něm omezit na výslech účastníků.“* Poprvé od roku 1950 bylo tedy možné požádat o rozvod i pouze na základě dohody mezi manželi. S tímto novým nařízením se začala výrazně zvyšovat rozvodovost. (Mencnerová, 2020: 41-49)

V roce 1950 končilo rozvodem cca 12 % manželství. Níže v grafu č.1 je viditelné, že to se postupně zvyšovalo až do roku 2010, kdy dosáhla rozvodovost v České republice 50 %. Již od roku 2002 se ale držela vysoko, a to mezi 45-50 %. Teprve po roce 2010 se ustálila a v současné době končí rozvodem něco přes 40 % manželství.

Graf č. 1 – Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2019

(graf 1: Český statistický úřad. 2020. Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2019. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhhrna-rozvodovost-v-letech-1950-2019>)

4.3. Způsoby rozvodu

Existují 2 způsoby, jak se mohou manželé nechat rozvést. Je to buď rozvod bez zjišťování příčin (tzv. rozvod dohodou) nebo rozvod se zjišťováním příčiny (tzv. rozvod sporný, příčiny jsou řešeny soudně).

Rozvod se zjišťováním příčiny probíhá tak, že manželé stojí v soudním řízení proti sobě a každý z nich má na příčinu rozvodu jiný názor. To se často projeví pak také v tom, jaké si manželé představují porozvodové následky, nejčastěji ohledně rozdělení majetku nebo bydlení, s čímž se potom soudní řízení protáhne na delší dobu. Partneri tak musí předat různé důkazy a průběh toho, jaké byly příčiny rozvodu a soudce pak podle těchto okolností rozhoduje. Pokud mají spolu partneri nezletilé děti, nejprve se projednává následná péče o něj. Poté se zjišťují příčiny rozvratu manželství, kdy ve výjimečných případech může soudce rozvod i

zamítnout. Nakonec po určení příčiny se soudně projednávají nároky na rozdělení společného majetku. (Mencnerová, 2020: 17)

Při rozvodu bez zjišťování příčin musí být splněno několik podmínek. Manželé musí oba s rozvodem souhlasit, jejich manželství musí trvat déle než rok a zároveň spolu již minimálně půl roku nebydlí. Další podmínkou je uzavřená dohoda o péči o jejich nezletilé dítě, pokud nějaké mají, a poslední také uzavřená dohoda o rozdělení majetku. Až po splnění všech těchto podmínek mohou manželé podat návrh na rozvod, který musí oba podepsat. (Průchová, 2002: 27-34)

4.4. Faktory ovlivňující riziko rozvodů

U manželů můžeme najít několik různých faktorů, které mohou ovlivňovat pravděpodobnost rozvodu. Jedním z takových faktorů je například vzdělání. Muži mají nejvyšší riziko rozvodu, pokud mají pouze základní vzdělání. S rostoucí mírou vzdělání pak riziko rozvodu klesá. U žen je to tak, že nejnížší riziko rozvodu mají při nejnížších stupních vzdělání, ale také při nejvyšších stupních vzdělání. Dále také zvyšuje riziko rozvodu, pokud má žena vyšší vzdělání než její partner.

Dalšími faktory jsou pak například opakovaná manželství nebo pokud mají v rodině partneri nevlastní děti. Naopak pokud spolu mají manželé svoje děti, manželství bývá stabilnější anebo také často dochází k oddalování rozvodu. Podle některých výzkumů hraje roli i věk, ve kterém partneri do manželství vstoupili. Často se stává, že dcery rozvedených rodičů vstupují do manželství v nízkém věku, což pak zvyšuje riziko pozdějšího rozvodu. (Vohlídalová, 2010: 49,50)

4.5. Příčiny rozvodu

Oproti historii, kdy se jako jediná možná příčina rozvratu manželství brala nevěra nebo ohrožení života a zdraví, popřípadě někdy u žen neplodnost, dnes je tomu již jinak. Nevěra je sice stále jedním z celkem častých důvodů rozvodu, ale zdaleka ne jediná. Příčin může být několik, ať už se jedná o velmi vážné příčiny, jako například domácí násilí, stejně tak může být uvedeno jako příčina rozdíl povah. Pokud se manželé na rozvodu shodnou, mohou se rozvést i bez udání příčiny. Jednou z častých příčin se také uvádí alkoholismus, častěji u mužů. (Český statistický úřad, *Rozvodovost*, 2011: 16)

Ve výzkumu z roku 2008 jsou vypsaný všechny tyto příčiny, které jsou platné při soudním rozhodování: rozdíl povah, názorů a zájmů, nevěra, nezáměr o rodinu, alkoholismus, neuvážený sňatek, sexuální neshody, zdravotní důvody, zlé nakládání nebo odsouzení za trestný čin a ostatní příčiny.

„Pokud podávaly žádost o rozvod ženy, častěji než v případě žádostí o rozvod, které podávali muži, soudy určily jako příčinu rozvodu nevěru, alkoholismus nebo nezáměr o rodinu na straně muže.“ (Vohlídalová, 2010: 50) Pokud to ale bylo obráceně a žádost o rozvod podal muž, v tom případě soud častěji určí nevěru jako důvod rozvratu, a to na obou stranách.

Obecně se nejčastěji uvádí jako důvod rozdíl povah, názorů a zájmů, ať už o rozvod požádal muž, nebo žena. (Vohlídalová, 2010: 51)

4.6. Žádost o rozvod

Až do roku 2014 podával žádost o rozvod vždy jen jeden z manželů. Od roku 2014 lze nově podat žádost o rozvod společně.

Tabulka č. 1: Žádost o rozvod do roku 2014 (včetně)

	2009	2012	2014
Žádost ženy	64,7 %	64,4 %	63,7 %
Žádost muže	35,3 %	35,6 %	36,3 %
Celkem rozvodů	100 %	100 %	100 %

(Český statistický úřad, Rozvodovost, 2020: 28. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a03.pdf/b0901bf0-25ef-4d2f-a0bb-2055e3d5d9ab?version=1.1> a Český statistický úřad, Rozvodovost, 2022: 30. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/1300692203.pdf/ce310f4c-2653-4d8f-8d05-33151105920e?version=1.1>)

Do roku 2014, kdy žádost podával pouze jeden z manželů, bylo častější, že o rozvod žádá žena. V tabulce č. 1 lze vidět, že v letech před rokem 2014 (včetně) vždy přibližně 64 % rozvodů bylo na žádost ženy.

Tabulka č. 2

Žádost o rozvod po roce 2014

	2016	2019	2020	2021
Žádost ženy	38,3 %	31,8 %	30,2 %	29,4 %
Žádost muže	21,1 %	17,6 %	17,3 %	16,3 %
Společná žádost	40,6 %	50,6 %	52,5 %	54,3 %
Celkem rozvodů	100 %	100 %	100 %	100 %

(Český statistický úřad, Rozvodovost, 2022: 30. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/1300692203.pdf/ce310f4c-2653-4d8f-8d05-33151105920e?version=1.1>)

Od roku 2014 se plynule začal zvyšovat podíl rozvodů, o které bylo zažádáno společně. V tabulce č. 2 lze vidět, že od roku 2016 až do současnosti je to nejčastější forma žádosti o rozvod. Od roku 2019 potom společný návrh představuje více než 50 % všech žádostí. Pokud se podíváme na porovnání žádostí pouze mužů a žen, opět se opakuje, že žádost výrazně častěji podává žena. V tabulce můžeme vidět, že je to zatím vždy kolem 30 %, zatímco u mužů kolem 17 %. Každým rokem se ale zvyšuje podíl společně podaných žádostí.

4.7. Možné dopady na partnery po rozvodu

Tato práce se bude v praktické části zabývat výhradně dopady na partnery po rozvodu. Na každého člověka má rozvod samozřejmě individuální dopady. Nejčastěji se projevují v ekonomické, sociální, psychické a zdravotní stránce.

4.7.1. Ekonomické dopady rozvodu

Ekonomické dopady jsou jedny z nejčastěji zkoumaných a řešených. Od ekonomické a finanční situace člověka se totiž také poté odvíjí jeho zdravotní stav, ať už fyzický nebo psychický. Rozvod je určitě pro většinu lidí značně stresující záležitost, která se může, ale nemusí odvíjet právě od jejich porozvodového

ekonomického stavu. Právě toto stresové období může vyústit až v deprese nebo úzkosti a dále pak ovlivňovat zdravotní stav člověka. Ženy i muži po rozvodu mohou mít oslabený imunitní systém a tím pádem větší náchylnosti i k běžným onemocněním, jako je například chřipka. Dalšími následky pak může být změna tělesné hmotnosti, ať už úbytek či naopak přibírání na váze. Rozvedení lidé pak častěji trpí infarkty, srdečními onemocněními nebo mohou mít oproti sezdaným lidem větší riziko rakoviny. (Rocheleau, 2023)

Dalším možným ekonomickým dopadem jsou samozřejmě i finance. Pokud spolu žijí manželé v jedné domácnosti, dělí si také náklady na bydlení, stravování a další věci nezbytné k životu. Toto je pro ně velmi výhodné a podstatně levnější, než kdyby bydleli a žili sami. Pokud tedy po rozvodu najednou žijí sami, musí si všechny tyto náklady financovat pouze oni sami, a to často bývá poměrně velká ekonomická změna. Mortelmans ve svém výzkumu poukazuje na to, že v Evropských zemích se liší ekonomické dopady po rozvodu podle genderu. Průměrně rozvod negativně finančně více ovlivní ženy. U mužů jsou ztráty často menší a jsou i některé případy, kdy muži mohou naopak po rozvodu mít větší finanční příjem. Tento nepoměr je způsoben různými faktory, jako například nerovným příjmem na stejných pracovních pozicích u mužů a u žen. Dále také hraje určitou roli mateřská a rodičovská dovolená a péče o dítě. Tu ve většině případů vykonává matka, čímž se na nějakou dobu dostává mimo trh práce, a to může ovlivnit její příjem, a i budoucí příjem a kariéru. Žena totiž kvůli péči o děti a o domácnost má výrazně méně času a může pro ni být těžší vrátit se zpět do práce a najít si dostatek času i na časově náročnější a lépe placenou práci. (Mortelmans, 2020: 23-28)

Mezi ekonomické dopady se dále řadí také míra nezaměstnanosti. Ta souvisí jak se vzděláním, tak také s rozvodovostí. „Rozvedení muži i ženy s výjimkou vysokoškolsky vzdělaných žen vykazují statisticky vyšší míru nezaměstnanosti než jejich sezdaní kolegové.“ (Janský a Šatava, 2015: 4) Rozvedení lidé mají vyšší nezaměstnanost hlavně kvůli tomu, že v manželství funguje v určité míře rozdělení nákladů a prací v domácnosti. Muži v manželství jsou častěji více zodpovědní za ekonomickou situaci, a proto mají velmi nízkou nezaměstnanost. Dalším z důvodů vyšší nezaměstnanosti rozvedených lidí může být rozvod samotný. Ten může mít různé psychické následky, a to může vést k horšímu výkonu a k horší uplatnitelnosti na trhu práce. (Janský a Šatava, 2015: 3-5)

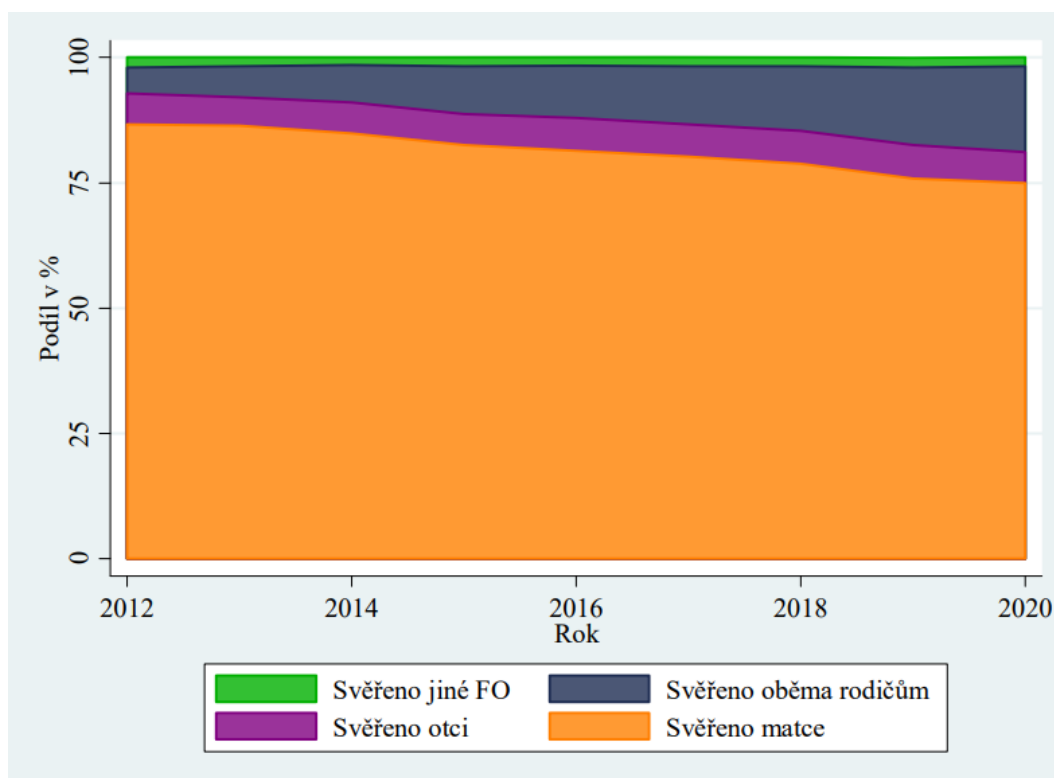
Rozvod má také několik dopadů z hlediska následné péče o děti. Podle průzkumu má rozdělení péče o děti negativní dopad na oba rodiče. (Leopold, 2018: 774) Pokud mají spolu manželé děti, jeden z partnerů je dostane do hlavní péče. Častěji je tímto soudem pověřena matka. Ten z rodičů, který dostane děti do péče musí čelit následné téměř každodenní péči o ně a zajistit jim kvalitní životní standard. Druhý rodič sice s péčí pomáhá, ať už nějakým měsíčním finančním příspěvkem, nebo tím, že si děti bere do své péče na některé dny i on. I tak je to ale pro primárně pečujícího rodiče výrazná změna v životě, jak ekonomická, tak také sociální, kdy rodič musí najednou sám zařídit během dne základní starosti, které péče o děti vyžaduje.

Muži jsou pak častěji ti, kteří si do své péče berou děti jen občas, například na víkend nebo střídavě na některý týden v měsíci atd. Jsou ale i případy, kdy je mužům (v některých méně častých případech i ženám) odpíráno stýkat se s jejich vlastními dětmi. Ze studie vyplývá, že nejčastěji se jedná o muže, kteří na základě toho pak trpí sociálními porozvodovými dopady, mezi které patří právě to, že přijdou o kontakt s vlastními dětmi, nebo se toho i jen obávají. (Leopold, 2018: 774)

Trend společné péče o dítě

V posledních letech sice dítě stále dostává výrazně nejčastěji do péče matka, ale zvyšuje se podíl dětí, kteří jsou po rozvodu ve společné péči obou rodičů.

Graf č. 2 – Svěřování dítěte do péče

(graf: Databáze Ministerstva spravedlnosti, České soudnictví 2020: Výroční statistická zpráva, dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2020.pdf/43b3020e-fc02-44a4-bb2c-a124ce85f57b)

V grafu lze vidět, že od roku 2014 je po rozvodu společná péče o dítě stále častějším způsobem následné péče a s tím také plynule klesá počet dětí svěřených do péče výhradně matce. V roce 2012 bylo dítě do péče matky svěřeno v 86,6 %. Z údajů z roku 2020 už to bylo pouze v 74,9 % případů. Naopak společná péče obou rodičů stoupla od roku 2012 z 5,2 % na 17 % v roce 2020. Během 8 let se tedy tento způsob následné péče zvýšil o více než trojnásobek. (Ministerstvo spravedlnosti, 2021: 77-78)

4.7.2. Sociální dopady rozvodu

Poslední porozvodové dopady, na které se budu zaměřovat, jsou dopady sociální. Podle výzkumu z roku 2005 se u člověka po rozvodu zvyšuje touha po sociálních kontaktech, a tak se pak více integruje do sousedských a kamarádkých skupin a častěji se vidá také například s některými členy své rodiny. Po rozvodu totiž lidé

často hledají po ztrátě partnera nové sociální kontakty, aby nebyli osamělí a také aby jim okruh přátel a rodiny pomohl se s rozvodem vyrovnat. Na druhou stranu si lidé hledají nová přátelství a snaží se více zapadnout do nějaké sociální skupiny i kvůli tomu, že po rozvodu se mohou některé jejich sociální vztahy rozpadat. Pokud lidé žijí v páru, často mají také společné přátele. Po rozvodu se pak některé tyto přátelské vztahy mohou rozpadat.

Mezi sociální dopady pak může patřit i schopnost hledání si nového partnera a nového romantického vztahu. V tomto ohledu jsou rozdílné dopady na muže a na ženy. Hledání si nového partnera vyžaduje určitý sociální život, aby měli lidé vůbec možnost někoho potkat a seznámit se. U žen je obecně větší prodleva, než se znovu vdají než u mužů. Někdy i také menší pravděpodobnost, že vůbec znovu po rozvodu sňatek uzavřou. To mohou ovlivňovat různé faktory, jako například péče o děti. Jak již bylo zmíněno výše, častěji dostávají děti do péče matky. Pokud jeden z bývalých partnerů dostane po rozvodu do péče děti, snižuje to jeho šanci na to se znovu vdát. Pokud se žena stará o mladší děti, může mít méně času na sociální aktivity. Dále má také méně možností se více prosazovat v práci a v některých případech může být dokonce ještě na rodičovské dovolené. Pracovní prostředí je také jednou z častých možností, kde si lidé po rozvodu hledají nové partnery. (Leopold, 2018: 774) Dalším faktorem, který může ovlivňovat schopnost žen se znovu po rozvodu vdát, je podle výzkumu z roku 2017 atraktivita. Čím je člověk starší, tím méně se stává atraktivní pro ostatní potencionální partnery. Na ženách se efekt stárnutí častěji projevuje více než u mužů, a to jim může zkomplikovat hledání si nových vhodných potencionálních adeptů na další vstup do manželství. (Leopold, 2018: 773-774)

Možných dopadů na partnery po rozvodu je opravdu velké množství. Práce se bude v praktické části zabývat výhradně těmi ekonomickými a sociálními.

5. Výzkumné šetření – metodologie

5.1. Cíl výzkumu

V praktické části se práce bude zabývat ekonomickými a sociálními dopady na partnery po rozvodu. Mým cílem bylo zjistit, jak na porozvodové následky pohlíží

jednotliví respondenti na základě jejich vlastních zkušeností a jaké různé následky rozvod může mít. Stanovila jsem si pak také výzkumné otázky, které jsou představené v další podkapitole.

5.2. Výzkumné otázky

Pro výzkum jsem si tedy na základě určených cílů výzkumu sestavila několik výzkumných otázek:

1. Ovlivňuje svěření dítěte do péče dopady rozvodu?
2. Jak se lidé vyrovnávají s rozvodem z hlediska ekonomické situace?
3. Jaké měl rozvod na lidi sociální dopady?
4. Kde se lidé po rozvodu nejčastěji seznamují s novým partnerem?

5.3. Metody výzkumu

Pro toto téma jsem zvolila formu kvalitativního výzkumu. „*Výhodou kvalitativního přístupu je získání hloubkového popisu případů.*“ (Hendl, 2016: 49) Vzhledem k tématu práce je vhodnější zjišťovat pocity respondentů detailněji, ne jenom povrchově, a to kvůli lepšímu porozumění celé situace. Respondenti mohou při rozhovoru lépe nastínit jejich osobní pohled a zkušenosti. „*Cílem kvalitativního výzkumu je porozumění. Porozumění pak vyžaduje vhléd do co největšího množství dimenzí.*“ (Disman, 2011: 286) Na základě toho jsem tedy vybrala jako formu výzkumu polostrukturované hloubkové rozhovory.

Polostrukturovaný rozhovor, kterému se říká také rozhovor podle návodu, probíhá tak, že je „*připraven soubor témat/otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí.*“ (Reichel, 2009: 111) U této formy rozhovoru je také možné některé otázky doplňovat během rozhovoru a některé naopak třeba vynechat. Strukturu otázek tedy lze během rozhovoru různě formovat a přizpůsobit ji dané situaci a atmosféře. (Hendl, 2016: 178-179)

Formu rozhovoru jsem vybrala i kvůli citlivosti tématu. Tazatel si může lépe získat důvěru respondentů, pokud s nimi vede osobní rozhovor a může vycítit, kdy je vhodné třeba položit nějakou citlivější otázku. „*Zvláštní pozornost je nutné věnovat začátku a konci rozhovoru. Na začátku dotazování je nutné prolomit případně*

psychické bariéry...na konci rozhovoru nebo při loučení můžeme ještě získat důležité informace.“ (Hendl, 2016: 171)

Většinu rozhovorů jsem prováděla osobně na předem domluveném místě. V některých případech, kdy respondenti byli z daleka nebo se z časových důvodů nešlo domluvit na osobním setkání, jsem rozhovory prováděla přes audio hovor.

5.4. Etická opatření

U každého výzkumu jsou důležitá etická opatření. V případě této práce jsem zvolila anonymní rozhovory, kdy u každého respondenta je z osobních údajů známé pouze pohlaví a věk. Každému respondentovi jsem před začátkem rozhovoru krátce představila cíl mého výzkumu, seznámila jsem je s anonymizací dat a také s dalšími jejich právy, jako je svoboda odmítnutí účasti ve výzkumu nebo odpovědět na některou z otázek, dále pak mlčenlivost a ochrana jejich soukromých údajů. (Hendl, 2016: 157)

Od respondentů, se kterými jsem prováděla rozhovor osobně, jsem si také nechala podepsat souhlas s provedením rozhovoru a s následným zpracováním a použitím dat. U respondentů, se kterými jsem prováděla rozhovor online, jsem si nechala pouze slovní souhlas, který jsem si nahrála. Přepsané rozhovory jsem se tedy rozhodla k práci nepřikládat a použít pouze pro účely zpracování dat.

5.5. Výběr vzorku

Pro výzkum jsem zvolila 8 respondentů. Vzorek jsem vybírala na základě různorodosti a zastoupení různých věkových kategorií a pohlaví. Poté jsem sháněla konkrétní respondenty nejčastěji přes známé, takže na doporučení. Ve výzkumu jsou tedy zahrnutí muži i ženy a lidé ve 3 různých věkových kategoriích. První kategorie jsou lidé ve věku 30-40 let, druhá kategorie lidé ve věku 40-50 let a třetí pak lidé nad 60 let.

Dalším faktorem při výběru vzorku bylo, zda má respondent z manželství děti nebo ne. Původní zadání znělo, že do výzkumu zahrnu pouze respondenty, kteří mají z manželství alespoň jedno dítě. Při přípravě výzkumného šetření jsem se nakonec rozhodla do výzkumu pro porovnání zahrnout i lidi, kteří z manželství žádné dítě

nemají, a to z toho důvodu, že po dalším uvážení a na základě ostatních výzkumů na podobné téma mi tato skupina lidí přišla také významná a měla by ve výzkumném vzorku také zastupovat roli. Do vzorku jsem tedy zahrнула pro porovnání i 2 ženy, které z rozvedeného manželství žádné děti nemají. Volila jsem také respondenty podle toho, jak dlouhá doba od jejich rozvodu uplynula. Ve vzorku jsou tedy zahrnutí jak respondenti, kterým od rozvodu uplynulo už například 32 let, ale i ti, kteří jsou rozvedení teprve třeba 4 roky. Vzorek jsem se snažila vybrat takto různorodý z důvodu toho, abych mohla porovnat případné odlišnosti jednotlivých výpovědí na základě právě těchto různých faktorů.

Žádný z respondentů nebyl můj blízký známý ani nikdo z rodiny. Každý respondent je buď úplně cizí člověk nebo nějaký můj vzdálený známý, s kým se neznám příliš dobře a s kým se téměř nevidám. Tato podmínka byla z důvodu toho, aby data nebyla nijak zkreslená nebo ovlivněná ať už z mé strany, nebo i ze strany respondenta.

5.6. Struktura rozhovoru

Pro rozhovor jsem si nejdříve stanovila body, které shrnují, o čem bych chtěla s respondenty mluvit. Tyto body jsou následující:

- Informace o rozvedeném manželství
- Děti
- Ekonomická situace
- Sociální život
- Vztah s rodinou
- Nový vztah/manželství
- Kontakt s bývalým manželem/bývalou manželkou

Na základě těchto bodů jsem pak vytvořila strukturu konkrétních otázek, na které jsem se respondentů postupně ptala. Vzhledem k tomu, že někteří respondenti například nemají děti nebo třeba nemají žádný další vztah, otázky se přizpůsobily

každému respondentovi a v některých případech se tedy některé otázky vynechaly. Od respondentů pak konkrétně zjišťuji v první části jejich situaci ohledně bydlení, finančního zajištění a v některých případech i následnou péči o děti a zda vznikaly v těchto ohledech po rozvodu nějaké problémy. Druhá část otázek je pak zaměřená na sociální porozvodové dopady. Konkrétně na sociální život respondentů, na jejich okruh přátel, vídání se s rodinou bývalého manžela/bývalé manželky, ale také se svou rodinou a popřípadě na jejich další partnerské vztahy po rozvodu.

5.7. Sběr dat

Jak již bylo zmíněno výše, celkem jsem provedla 8 rozhovorů. Ze všech těchto rozhovorů jich bylo možné 6 provést osobně. Zbylé 2 musely být přes audio hovor z důvodu vzdálenosti a časových možností respondentů. Na každého z respondentů jsem dostala kontakt od známých nebo od rodiny. Následně jsem každého z nich oslovila, nejčastěji formou emailu, a krátce jim představila cíl své práce a také přibližný obsah rozhovoru. Seznámila jsem je také s předpokládaným časem, jak dlouho rozhovor bude asi trvat. Průměrná doba rozhovoru byla přibližně 30 minut. Nejdelší rozhovor trval 45 minut a nejkratší trval 14 minut.

Každého respondenta jsem před začátkem rozhovoru nejdříve seznámila ještě jednou s tématem práce a dala prostor na případné dotazy. Poté jsem jim vysvětlila, jak bude rozhovor probíhat a jak budou získaná data dále zpracována. Před každým rozhovorem pak ještě každý podepsal informovaný souhlas (bude pro ukázkou vložen do přílohy). U rozhovorů přes audio hovor jsem si nahrála pouze ústní souhlas. Samotný průběh rozhovoru probíhal podle předem připravené osnovy otázek, ke které jsem pokládala různé doplňující otázky dle individuální potřeby. Někdy, pokud to bylo vhodné, jsem prohodila pořadí některých otázek nebo některé vynechala.

6. Analýza dat

Po provedení každého z rozhovorů, které jsem měla nahrané, jsem u každého z nich provedla transkripci. Při přepisování jsem se snažila odpovědi přepsat co

nejpřehledněji, ale zároveň tak, aby u všech zůstal zachován jejich význam. U některých rozhovorů, u kterých mi to přišlo podstatné, jsem do transkripce připsala také poznámku o emočním projevu respondenta, čímž byl nejčastěji smích u některé z odpovědí. Po transkripci dat jsem nahrávky vymazala z nahrávacího zařízení pro zachování naprosté anonymity každého z respondentů.

6.1. Kódování dat

Po transkripci všech získaných rozhovorů následovalo kódování dat. Rozhodla jsem se pro použití programu MAXQDA, který slouží ke zpracování dat z kvalitativních výzkumů.

Nejprve jsem prováděla tzv. otevřené kódování, což je proces, ve kterém si rozhovor projdu a snažím se prozkoumávat a porovnávat jednotlivé údaje. *„Rozebíráním a konceptualizací máme na mysli rozbor pozorování, věty nebo odstavce a přidělení jména – něčeho, co bude zastávat nebo reprezentovat tento jev – každému samostatnému případu, myšlence nebo události.“* (Strauss a Corbin, 1999: 44)

V další části jsem pak prováděla tzv. axiální kódování, kdy jsem se snažila vytvořené kódy pospojovat do nějakých společných kategorií, které spolu nějak souvisí. Při axiálním kódování získáváme také větší přehled v získaných datech a ve vztazích mezi již nakódovanými kategoriemi.

Poslední částí kódování je selektivní kódování. V této části jsem hledala různé kontrasty, podobnosti a vyselektovala jsem ještě další ústřední kategorie pro již vytvořené kódy z přechozích kroků. Tímto posledním krokem jsem získala přehled o získaných datech a mohla jsem se přesunout k analýze dat a interpretaci výsledků. (Strauss a Corbin, 1999: 71, 87)

6.2. Popis vzorku

V této podkapitole bych chtěla představit základní informace o všech respondentech, kteří se výzkumu zúčastnili. Vzhledem k uchování anonymity všech respondentů jsem se rozhodla každému respondentovi přiřadit číslo.

V tabulce níže jsou pro přehled vypsáni všichni respondenti s přiděleným číslem a se základními informacemi o nich.

Číslo respondenta	Věk	Pohlaví	Doba od posledního rozvodu	Počet rozvodů	Děti z manželství
Respondentka 1	64	Žena	25 let	1	2
Respondentka 2	70	Žena	32 let	2	3
Respondentka 3	45	Žena	9 let	1	1
Respondentka 4	48	Žena	21 let	1	2
Respondentka 5	35	Žena	6 let	1	0
Respondent 6	68	Muž	18 let	3	3
Respondent 7	36	Muž	5 let	1	1
Respondentka 8	48	Žena	4 roky	1	0

7. Výsledky

Výsledky jsem se rozhodla shrnout do jednotlivých kategorií, které jsem si stanovila jako hlavní kategorie při kódování. Tyto jednotlivé kategorie také obsahují odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

7.1. Trvání manželství

Jednou z prvních otázek byla otázka na délku trvání rozvedeného manželství. Někteří respondenti uváděli, že délka manželství se neshoduje s reálným trváním a fungováním jejich vztahu. Někdy tedy respondenti uváděli, že vztah se rozpadl již před rozvodem: „...sice jsme byli vzatí 5 let, ale z toho 3 roky on žil v zahraničí, takže to je otázka, jestli se dá říct, že to manželství trvalo 5 let.“ (Respondentka 5) a že tedy rozvod už byl spíše jen oficiálním ukončením: „...rozvod už byl jen formalita pro nás.“ (Respondentka 3). Někteří lidé se i několik let před rozvodem od sebe odstěhovali, proto třeba začali pocíťovat nějaké ekonomické dopady už

před rozvodem: „...no a když jsme od sebe odešli, ještě teda před rozvodem, ...tak jsme ten barák prodali, protože já sama bych hypotéku platit nemohla.“ (Respondentka 3)

Důvodem toho, proč někteří lidé zůstávali v manželství i přes již vzniklé problémy, byly děti. Část respondentů uvedla, že se snažili v manželství vydržet co nejdéle kvůli dětem, aby nepřišly o rodinu. Rozvedli se tedy, až když byly problémy natolik velké, že ve vztahu dále nešlo vydržet. Respondentka 1 uvedla, že v manželství zůstala ještě další 4 roky po tom, co jejich vztah přestal fungovat jen kvůli dětem: „A já jsem řekla ne, já to prostě nějak vydržím kvůli dětem.“ Respondent 7 také uvedl, že manželství prodlužoval o několik let kvůli synovi: „Už jsem věděl že to nemá smysl. Už poslední 3 roky to nebylo ideální a pak se nám kvůli náhodě narodí syn.“

7.2. Péče o děti po rozvodu

Další část otázek byla zaměřená na respondenty, kteří mají z manželství alespoň jedno dítě. Během rozhovoru jsem zjišťovala, kdo měl po rozvodu dítě/děti v péči. Jednou z výzkumných otázek bylo, pokud má respondent po rozvodu děti v péči, zda to souvisí s jeho porozvodovými dopady. U respondentů jsem se setkala jak s tím, že tedy dítě ovlivnilo jejich sociální dopady, tak i ekonomické.

Ve všech případech byly děti po rozvodu soudem svěřené do péče matky. Ve většině případech se na tom oba partneři společně domluvili a otcové se svěřením hlavní péče o děti matce souhlasili: „...tam on mi vyšel vstříc. My jsme se právě domlouvali velmi snadno a velmi dobře.“ (Respondentka 4) V některých případech ani nebylo v rozhodování o následné péči na výběr. Buď z důvodu nezájmu otce o děti, kdy ženy neměly jinou možnost, než si dítě do plné péče převzít: „To bylo úplně jednoduché, protože tatínek byl alkoholik a moc velký zájem o děti neměl, takže to bylo v podstatě jednoduchý.“ (Respondentka 2), nebo to bylo i z důvodu, že při rozvodu bylo dítě ještě hodně malé: „Byl by to nesmysl abychom se o něj nějak přetahovali a vlastně jsem ani nebojoval, protože všichni uznají, že malé dítě potřebuje víc mámu.“ (Respondent 7)

Respondent 7 dále také uvedl, že ale po době, kdy jeho dítě dorostlo do staršího věku, setkal se od bývalé manželky s tím, že mu někdy znemožňuje se se synem

vídat: „*Je to na domluvě. Když jsem se rozváděli tak jsem to nechtěl hrotit a tahat se po soudech. Měli jsem to přes domluvu. Dokonce tu péči nemáme nějak danou. Ex manželka má péči a já mám v papírech, že mi nebude bránit v styku s dítětem. To je jediná úprava, co máme. Musím teda říct, že to není úplně šťastný, protože to není pevně dáno a musím neustále děkovat za to, že ho můžu mít. Není to jako něco automatického. Vlastně každých 14 jsem v nejistotě, jestli mi ho dá/nedá. Takhle to bohužel funguje. Ne vždycky to je úplně nejružovější. Občas dostanu přes prsty, tím že kluka nedostanu.*“ Došlo to až do toho stádia, že v současné době musí respondent tuto záležitost řešit přes soud a málo častý kontakt se synem bere jako jeden z největších porozvodových dopadů.

I přes podporu druhého z manželů má ale péče o dítě na lidi velký vliv, ať už časový nebo i finanční. Respondentky, které měly po rozvodu v péči dítě, uváděly častěji výraznější ekonomické i sociální dopady, ve kterých přímo zmiňovaly jeden z důvodů právě péči o dítě/děti. Respondentka 3 například uvedla, že kvůli péči o dítě jako matka samoživitelka musela kvůli časové vytíženosti velmi omezit svůj sociální život: „*...můj soukromej život je neexistující, protože tam kde bydlíme, tak jsme na vesnici, takže já jsem neustále synův taxikář, koníčky má a když byl malej tak to taky člověk nikam nemůže úplně odjet.*“ Dalším příkladem byly odpovědi, kdy respondentka uvedla, že syna posílá na výlety se školou nebo s kamarády, zatímco ona si nemůže dovolit jet s ním: „*Občas jsem mu zaplatila alespoň výlet se známýma nebo se školou, aby alespoň syn mohl jezdit.*“ (Respondentka 1, 64 let). V dalších odpovědích pak uvedla, že nějakou dobu po rozvodu se ani tolik nevidala s kamarádkami: „*Kolegyně mi nabízely, že pojd' s náma na večeri, my ti půjčíme peníze a já říkám, že to je hezký, že mi půjčíte, ale já vám to nemám z čeho vrátit.*“ (Respondentka 1, 64 let)

Lze tedy říct, že péče o dítě určitě ovlivňuje některé následky rozvodu. Tyto následky, spojené právě s péčí o dítě, pociťují častěji ženy. Tato skutečnost je spojená s tím, že ženy dostávají dítě do péče častěji než muži.

7.3. Ekonomické dopady

Jedním z nejobsáhlejších okruhů otázek byly v rozhovoru otázky týkající se ekonomických dopadů. Zde bych analýzu rozdělila na několik různých částí.

7.3.1. Změna ekonomické situace

V této první části nejprve shrnu, jaké ekonomické změny nejčastěji respondenti po rozvodu pociťovali.

U respondentů v tomto ohledu velmi záleží, zda uvedli, že hlavním finančním přispěvatelem do rodinného rozpočtu byli oni nebo druhý z manželů. Pokud oni sami platili v manželství více výdajů, jejich situace se po rozvodu spíše lehce zlepšila nebo zůstala stejná, ale určitě se nijak nezhoršila. „*Změnila se, a řekla bych, že spíš k lepšímu... Už v manželství jsem byla já ta, která většinu věcí platila. Vydělávala jsem víc peněz a byla jsem o hodně víc šetrivá.*“ (Respondentka 8) Podobně reagoval také respondent 6: „*...pro mě bylo asi ekonomicky spíše výhodnější, když jsem žil sám než v tom manželství. Ale ne nějak výrazně.*“ Někteří lidé sice po rozvodu žádnou výraznou změnu nepociťovali, ale bylo pro ně ekonomicky výhodnější žít v manželství, kvůli rozdělení výdajů. „*Moje situace se mi nezhoršila. Ekonomicky je samozřejmě lepší žít v páru.... Je to těžké potom do něčeho investovat (po manželství), protože člověk šetří o to dýl.*“ (Respondent 7)

Druhá část respondentů pak uvedla, že se jim jejich ekonomická situace spíše zhoršila, a že pro ně bylo určitě ekonomicky výhodnější žít v manželství. „*No určitě se změnila, protože ten můj bývalý manžel byl hlavním finančním přispěvatelem do našeho rodinného rozpočtu... určitě je lepší mít někoho druhého k sobě a ta finanční situace je lepší ve dvou lidech.*“ (Respondentka 5) Někteří také po rozvodu změnili svůj životní styl: „*Měli jsme taky každé svoje auto, na dovolený jsme jezdili tak nějak třeba sem do Čech a byli jsme i na dovolených dalších. Takže ano, nemusela jsem relativně otáčet korunu v manželství.*“ (Respondentka 3) V dalších odpovědích pak tato respondentka uvedla, že momentálně posílá na dovolené častěji jen své dítě s kamarády a na dovolenou že jezdí častěji pod stan a většinou jen po území České republiky: „*...jezdíme třeba pod stan. Což teď teda jako jo, on jede, to já se snažím. Ted' třeba byl s partou, co jsme jezdili, tak mi ho vzali s sebou.*“

Většina lidí tedy řekla, že pro ně bylo ekonomicky výhodnější žít v manželství.

7.3.2. Řešení ekonomických problémů po rozvodu

Dále jsem se respondentů ptala, jak se jejich ekonomická situace po rozvodu dále vyvíjela. Ve výzkumu mě překvapilo, že naprostá většina lidí uvedla jako řešení

nějakého ekonomického problému pomoc od rodiny. Nejčastěji to byla tedy pomoc finanční, a to od rodičů: „...samozřejmě jsem nějakou část musela vyplatit manželovi, ale ta částka nebyla taková, aby mě položila na lopatky. Řešila jsem to tak, že mi peníze půjčili rodiče.“ (Respondentka 8) Podobnou odpověď pak uvedli i další respondenti: „...měl jsem větší splátky, ale to mi zase pomohli rodiče tím, že mi půjčili peníze.“ (Respondent 7) V některých případech se lidem dostalo finanční pomoci i od svých již dospělých dětí: „No tam teda vlastně do toho ještě zasáhla dcera, která byla v cizině, měla peníze a oni vlastně mi dali na zaplacení bytu, dali mi tady peníze na to předělání, zaplatili mi dovolenou na Mallorce a dali mi auto.“ (Respondentka 1)

Kromě finanční pomoci se pak často lidem dostávala od rodinných příslušníků i jiná forma pomoci, a tím bylo velmi často bydlení. Respondentka 5 uvedla, že po rozvodu se mohla nastěhovat do bytu své sestry, kde nemusela vůbec platit nájem, což ji finančně velmi pomohlo: „...jelikož jsem pak bydlela u té ségry v bytě, kde jsem nemusela platit nájem a platila jsem jenom energie, tak ten finanční propad nebyl tak znatelný.“ K rodině se v některých případech stěhovaly i respondentky, které měli v péči své děti: „...pak po rozvodu jsem se teda vrátila s obouma klukama k rodičům.“ (Respondentka 2) Respondentka 3 se zase po rozvodu nastěhovala i se synem ke svému otci: „Když jsem se stěhovala zpátky do ČR, tak už teda žil jen táta... No a on žil sám tady v celém baráku, bývalý statek, takže já jsem neměla nad čím přemýšlet.“

Další způsob vyrovnání se s porozvodovou situací uvedla Respondentka 2, která ve svých odpovědích řekla, že po rozvodu řešila vyrovnání ekonomické situace tím, že si našla další práci: „Já vždycky když bylo potřeba, tak jsem klidně třeba dělala dvě práce...“

Pomoc od rodiny tedy hraje po rozvodu velkou roli pro lidi, kteří se musí nějak vyrovnávat s následnými ekonomickými dopady. Až na výjimku 2 respondentů uvedl každý z nich, že po rozvodu dostal nějakou významnou formu pomoci právě od rodinných příslušníků.

7.4. Sociální dopady po rozvodu

Další velkou kategorií jsou porozvodové sociální dopady. U těchto otázek byly odpovědi velmi různorodé. Sociální dopady jsem se rozhodla rozdělit na tyto kategorie: okruh přátel a sociální život, rodina a kontakt s bývalým manželem.

7.4.1. Okruh přátel a sociální život

Změnu ve svém sociálním chování viděli respondenti poměrně rozdílně.

Respondenti v horní věkové kategorii 60+ let, kteří jsou celkem 3, nevnímali po rozvodu žádné velké sociální dopady a odpovědi byli od všech těchto respondentů velmi podobné. Respondentka 1 (64 let) uvedla, že měla během manželství i po rozvodu pořád stejný okruh přátel, kteří ji během rozvodu podporovali: *„To ty kamarádky furt pokračují dál, a dokonce to se mnou i spíš prožívaly.“* Respondentka 2 (70 let) měla velice podobné odpovědi: *„To bylo pořád stejný. Když jsme se nastěhovali do těch Příšovic, tak jsme se tam sestěhovali všichni stejně starý a s těma lidma odtamtud já dodržuju kontakty do dneška.“* Respondent 6 (68 let) měl podobnou odpověď, odůvodněnou dobrými porozvodovými vztahy: *„Kamarády mám pořád stejné, s těmi jsem se vídal teda jak během manželství, tak i potom. A v tomhle teda je to i kvůli tomu, že já jsem se vždy rozváděl v dobrém a po rozvodu jsem zůstal v kontaktu i s bývalýma ženama.“*

Na druhou stranu zbylých 5 respondentů u nich vnímalo po rozvodu také sociální dopady a někteří z nich i velmi výrazné. Asi nejvýraznější dopady vnímala v tomto ohledu Respondentka 4 (48 let), která měla okruh přátel z manželství spojený i s jejími zálibami a koníčky. Na otázku, zda po rozvodu vnímala nějakou změnu v jejím sociálním životě, odpověděla takto: *„Hrozně moc. Zrovna u mě tohle hrozně moc. Protože manžel hrál na kytaru a vlastně se kolem něj shlukovala společnost muzikantů, já s nima chodila zpívat a bavilo mě to. A ve chvíli, kdy jsem se rozvedla, tak jsem přišla o celou tuhle skupinu těch muzikantů.“* Tato respondentka také uvedla, že vnímá tyto sociální dopady mnohem větší, než ekonomické: *„Tam to sociální určitě bylo o hodně víc.“* Další respondenti pak také zmiňovali, že po rozvodu nemohli pokračovat ve stejných koníčcích, jako předtím: *„...třeba když byly nějaké párové aktivity, tak třeba to tancování, my jsme chodili normálně na*

společenské tance třeba, pak i to lezení na stěně, tak to vlastně jsem najednou nemohla dělat, protože jsem k sobě neměla toho partáka.“ (Respondentka 5, 35 let)

Co se týká koníčků a volného času, Respondentka 8 pak ještě uvedla v tomto ohledu spíše kladný dopad a to ten, že měla více času na sebe a na svoje koníčky, které během manželství dělat přestala: *„Koníčky se změnil v tom, že jsem se mohla vrátit k věcem, které jsem dělala dřív, a to jsou koně. Díky rozvodu jsem měla více času, a i více času na sebe, takže jsem se mohla vrátit k ježdění.“*

Dalšími sociálními dopady, které respondenti uvedli, pak bylo častější vídání s přáteli, anebo naopak omezení sociálních kontaktů. Respondent 7 (36 let) se po rozvodu vyrovnával s psychickými následky tím, že začal velmi často chodit do práce a omezil svůj sociální život, na který neměl náladu: *„Trošku jsem se odcizil od kamarádů v Jabkenicích, protože jsem na ně neměl čas. A nějak jsem neměl ani chuť si s nikým povídat. Vždycky to byly zbytečné sympatie, a tak jsem se víc věnoval práci. Tam byla změna.“* Respondent pak dále uvedl, že od rozvodu tento následek přetrvával, a i v současné době se se svými přáteli tolik nevidá: *„...ted' už bych to mohl napravit. Ale za tu dobu jsem si našel jiné zájmy a stejně na ně nemám čas.“* Respondentka 8 také uvedla, že po rozvodu se její sociální život omezil: *„Já jsem po rozvodu teda změnila i svůj životní styl a mám radši přírodu a teda zvířata, tak jsem se po rozvodu od těch lidí trochu odsunula a vídám se jen s určitýma lidma, co dělají to samé, co já. Takže jsem je jakoby trochu omezila.“* Dále pak respondentka odpověděla, že po rozvodu i o nějaké přátele přišla: *„Ano, po rozvodu jsem o nějaké kamarády přišla, protože to byli kamarádi bývalého manžela...“* (Respondentka 8)

Naopak Respondentka 5 (35 let) řekla, že měla po rozvodu více času a s jejími kamarádkami se naopak začala vídat častěji: *„No a potom rozvodu já jsem měla víc času pro sebe, takže jsem víc chodila s holkama na víno a na kafe. Takže do té doby jsem to asi tolik nedělala.“* Podobnou odpověď měla i Respondentka 3 (45 let), která také zmínila nárůst sociálních kontaktů: *„Takže na to, že jsem se přistěhovala zpátky sem, tak mě seznámili s okolím, začala jsem chodit do práce a okruh přátel se mi teda zvýšil a mám tu daleko větší a lepší sociální vazby, než co jsme měli v Anglii.“*

Změn v sociálním životě je po rozvodu hned několik a každý respondent uvedl jiné zkušenosti. Většiny respondentů se ale rozvod v sociálním ohledu nějak dotkl, ať už výrazně či jen okrajově.

7.4.2. Rodina

Dalšími sociálními dopady, o kterých respondenti mluvili, byl kontakt s rodinou. Zde budu popisovat jak vídání se po rozvodu se svou vlastní rodinou, tak i vztah a vídání se po rozvodu s rodinou bývalého manžela/bývalé manželky.

Nejprve se zaměřím na kontakt s rodinou bývalého manžela/bývalé manželky. Zde byly vidět rozdíly v tom, zda spolu manželé měli nějaké děti nebo ne.

Dvě respondentky neměly ze vztahu žádné děti. Obě z nich v rozhovoru řekly, že po rozvodu ani nyní nejsou vůbec v kontaktu s rodiči či s rodinou bývalého manžela, přestože během manželství s nimi měli dobrý vztah: *„Tak během toho manželství jsme měli fakt hezký vztah, to bylo fajn. Ale po tom rozvodu jsme se úplně odřízli a vlastně se s nima vůbec nevidám. Řekla bych, že je to z toho důvodu, že jakoby ta jejich rodina je hodně silně věřící, takže pro ně ten rozvod byl hodně velký tabu, hodně velký problém, to se prostě nedělá. Takže když já jsem byla tím iniciátorem toho rozvodu, tak oni mě jakoby prostě vyškrtli.“* (Respondentka 5) Stejnou zkušenost má i respondentka 8: *„My jsme během manželství byli v úzkém kontaktu. Tohle všechno se prostě utlo tím rozvodem.“*

Naopak lidé, co z manželství měli nějaké děti, tak jsou v kontaktu s rodiči či s rodinou bývalého manžela/bývalé manželky ve všech případech. Někdy i sami respondenti zmínili, že je to kvůli dětem: *„Ano, kvůli synovi jsem se vlastně dál navštěvovala s tchýní, protože on tam třeba někdy chodil na návštěvu a tak, takže dál jsme měly takhle vztah spolu.“* (Respondentka 1) Někdy se potom tyto vztahy začaly postupně vytrácet, když děti byly starší, ale někteří z nich jsou ve velmi blízkém kontaktu i v současnosti, kdy uplynulo po rozvodu několik let: *„Já jsem v kontaktu s jeho rodičema, který jsou v Anglii. A momentálně jsou to jediný babička s dědou, protože já už rodiče nemám. No, takže s nima jsem v kontaktu a fungovalo to tak, že syn má narozeniny v létě, tak oni vždycky přijeli na 14 dní v létě za mnou, strávili to u nás, oslavili jsme narozeniny a vlastně od synovi 1. třídy s nima letěl*

do Anglie a já jsem si pak pro něj přijela a byla tam třeba 4-5 dnů.“ (Respondentka 3)

Někteří lidé také uznali, že se s rodinou bývalého partnera v současné době nevidají kvůli tomu, že si to jejich bývalý partner nepřaje: *„...asi po 3 nebo 4 letech po rozvodu jsem byla u tchyně... a přišel tam ten můj bejvalej. A když tam teda přišel a viděl mě tam, tak to prostě ho jako vzalo.*“ (Respondentka 1) Tento případ popsal i Respondent 7: *„Vlastně se s nimi nestýkám i proto, že se to nelíbí současné manželce a já nemám tu potřebu.*“

Dalším tématem, které jsem zkoumala, byla intenzita vídání a vztah lidí se svou vlastní rodinou. Zajímalo mě, zda se lidé se svou vlastní rodinou začali vídat třeba častěji nebo zda po rozvodu vznikaly v tomto ohledu nějaké problémy. Respondenti často odpovídali, že se se svou vlastní rodinou po rozvodu vídali buď o něco častěji než předtím nebo pořád stejně často: *„Určitě častěji. Oni se v té době i vrátili rodiče ze zahraničí, kde nějakou dobu bydleli. Ale i tak, více jsme komunikovali. A nejen s nima, ale i s bratry a s jejich rodinami. Takže určitě jsme se vídali častěji.*“ (Respondentka 8) S rodiči a s rodinou se po rozvodu častěji vídala i Respondentka 1: *„...v té době toho rozvodu a ty poslední 4 roky před rozvodem jsme se i jako omlouvali z těch oslav, a tak a vlastně se to srovnalo až po tom rozvodu. Ale vlastně moji rodiče zemřeli hrozně brzo, takže spíš třeba i s tetou a se strejdou.*“ Mírný nárůst popsala i Respondentka 5: *„Možná trochu tím, jak jsem měla víc času, tak jsem se asi o trochu častěji začala vídat se svojí rodinou, třeba i se ségrou a tak. Ale úplně nějaký dramatický nárůst tam nebyl...“* Další respondenti pak žádnou výraznou změnu neviděli. Respondent 7 řekl, že sice neviděl změnu v tom, jak často se se svou rodinou vídal, ale že vnímal z jejich výraznou podporu: *„Tam jsem změnu nevnímal. Překvapila mě silná podpora od některých členů.*“ Pouze v jednom případě respondentka uvedla, že těsně po rozvodu ji zklamalo, že od rodičů podporu nedostala: *„Že jsem měla pocit, že i ta moje vlastní rodina stojí na straně toho bývalého manžela... Protože oni jsou taky Křesťani... nebyla tam z jejich strany podpora.*“ (Respondentka 5)

Intenzita toho, jak moc se s rodinou lidé po rozvodu vídali, se nijak významně nezměnila. Respondenti spíše častěji uváděli právě podporu od rodinných příslušníků, a to nejen psychickou, ale nejčastěji v podobě finanční podpory nebo poskytnutí bydlení, jak již bylo shrnuté výše (viz kapitola 7.3.2.).

7.4.3. Kontakt s bývalým manželem

Posledním tématem z okruhu sociálních dopadů byl kontakt a vztah s bývalým manželem/bývalou manželkou. V tomto případě byly výsledky opět rozdílné podle toho, zda mají respondenti z manželství děti nebo ne.

V obou případech respondentek, které děti nemají, je situace taková, že od rozvodu se již s manželem vůbec nevidají: „...*my už teďka v kontaktu vlastně nejsme a vlastně od toho rozvodu. Protože on byl hodně ukřivděný, protože měl pocit, že prostě je to nefér, tak on se mnou ten vztah taky hodně přerušil a já jsem potom vlastně taky neměla potřebu se s ním vidat.*“ (Respondentka 5) Respondentka 8 pak dokonce uvedla, že nejen že se s bývalým manželem už vůbec nevidá, ale dokonce mu vyká: „*Ne to nejsem vůbec. Já jsem si nesměla ani nechat jeho příjmení po rozvodu a bývalý manžel mi vyká. Já mu nesmím tykat.*“

V případě lidí, kteří z rozvedeného manželství mají alespoň jedno dítě, jsou se svým bývalým manželem/bývalou manželkou všichni v kontaktu. Někteří mají kamarádský vztah a stále se vidají: „... *já jsem se vždy rozváděl v dobrém a po rozvodu jsem zůstal v kontaktu i s bývalýma ženama. Vlastně se jako nové rodiny navštěvujeme doted.*“ (Respondent 6) Respondentka 4 řekla, že sice krátce po rozvodu byly vztahy napjaté, ale nyní mají přátelský vztah: „*Ale prostě můj manžel mi hrál teď na svatbě... Takže teď jsou ty vztahy krásný, ale první 2 roky byly napjatý...*“ Tato respondentka pak také uvedla, že se jejich vztah obnovil časem a že se na základě předávání dětí: „*Teďka jsme už v pohodě a srovnali jsme se rychle. Prostě při předávání dětí z toho najednou bylo i občas třeba kafe. A jednou za rok spolu jezdíme na týden pod stan. Jako starý a nový rodiny.*“ (Respondentka 4)

Někteří respondenti pak uvedli opak. Respondentka 3 měla po rozvodu s bývalým manželem kladný vztah, který ale postupně odezněl a nyní už se spolu skoro nebaví: „... *(bývalý manžel) jezdil z toho Německa, tak ty víkendy trávil u mě, protože já jsem si nedokázala představit 5 nebo 6letý dítě, který má doma hračky, že by trávil čas v nějakém hotelu 3 km ode mě a bez hraček jo... pak teda nějaký 2-3 roky, kdy jezdil za dítětem, tak je trávil u mě v baráku. A jelikož my jsme to už měli mezi sebou vyřešené, tak mi to jako nevadilo nijak.*“ Po nějaké době ale přišla mezi respondentkou a jejím bývalým manželem hádka a v současné době už spolu jsou

v kontaktu jen kvůli synovi: „*No kvůli dítěti teda jsme, ale jako jenom je to kvůli synovi.*“ (Respondentka 3)

V některých případech jsou spolu lidé po rozvodu v kontaktu opravdu jen kvůli dětem, ale vztah spolu mají naopak spíše negativní. Respondent 7, který je rozvedený už 6 let, půjde pravděpodobně s bývalou manželkou opět k soudu, protože se nedokáží domluvit na péči o syna a dle slov Respondenta 6 ho bývalá manželka tímto trestá: „*...už několikrát jsem byl poslán k šípku. Pak jsem byl nějak zase trestán tím, že jsem byl krácený na tom styku a teď právě jsem říkal, že už se musíme dohodnout, a tak jsem to poslal emailem a nabídnul jsem k mediačnímu rozhovoru, kde by mediátor zkusil nám pomoci k dohodě. Takže takhle to je aktuální. Popravdě si myslím, že k tomu mediátorovi nepůjdeme a skončí to u soudu.*“ Viz také kapitola 7.2.

Kontakt a vztah s bývalým manželem/bývalou manželkou je tedy opět velmi individuální. Ze získaných dat ale vyplývá, že pokud spolu partneři nemají dítě, jejich komunikace po rozvodu už není nutná a tím pádem jejich komunikace upadá. Obě z respondentek, které nemají z manželství žádné dítě, už nejsou s bývalými partnery vůbec v kontaktu. Z odpovědí ostatních respondentů lze říct, že v některých případech jsou bývalí partneři v kontaktu opravdu jen kvůli společnému dítěti.

7.5. Současné manželství/vztah

V další části otázek jsem se respondentů ptala na jejich současný vztah, zda nějaký mají nebo zda znovu vstoupili do manželství. V tomto ohledu mě zajímalo hlavně to, zda pro ně bylo po rozvodu těžké si nového partnera najít, po jak dlouhé době popřípadě do dalšího manželství vstoupili a kde se s jejich současným partnerem po rozvodu seznámili. V době výzkumu již vstoupilo do nového manželství 6 respondentů z 8. Zbylé 2 respondentky momentálně ani žádný další vztah nemají a žijí bez partnera.

Někteří z respondentů byli po rozvodu delší dobu sami, než vstoupili do dalšího manželství. Respondentka 4 (48 let) řekla, že sice nějaké kratší vztahy měla a neměla problém se seznamováním, ale vstoupit znovu do manželství se bála a trvalo ji to od rozvodu 21 let: „*Ale když se člověk vdá nebo ožení v našem věku, v tom*

středním teda, tak asi to musí mít nějak hodně srovnaný a být hodně přesvědčenej, že to má smysl. Takže ne, neměla jsem problém se seznamovat, ale měla jsem problém si ty lidi vzít. Už bych se jen tak nevdala.“ Také Respondent 6, který je nyní ve čtvrtém manželství uvedl, že od posledního třetího rozvodu uplynulo 14 let, než se znovu oženil: *„Jo, tak teď jsem teda počtvrté ženatý a oženil jsem se od posledního rozvodu po 14 letech. A jsem teda teď ženatý nějaký 4 roky myslím.“*

Většina z dotazovaných ale znovu do dalšího manželství vstoupila po kratší době, a to v rozmezí 4-8 let po rozvodu: *„Jo já jsem znovu vdaná a teďka teda mám i dítě... 4 roky po rozvodu jsem se vdala podruhé.“* (Respondentka 5) Respondentka 1 si nový vztah našla 3 roky po rozvodu a později se s novým partnerem také vzali: *„...2006 jsem se vdávala podruhý a už to bude 17 roků. Tento vztah začal 3 roky po rozvodu a do manželství jsem vstoupila 8 let po rozvodu.“* Někteří také uvedli, že jejich další vztah začal buď už během rozvodu: *„2019 jsem se znovu vdávala, takže 4 roky po rozvodu... Ale já jsem se seznámila s tím mým současným manželem už během toho posledního roku, roku a půl, kdy jsme se rozváděli. On (bývalý manžel) mi kradl peníze a podváděl mě, takže tam už ten vztah vůbec nefungoval i před tím oficiálním rozvodem.“* (Respondentka 8) nebo těsně po rozvodu: *„Po rozvodu jsme se seznámili s novou ženou záhy. Asi 3 měsíce. Takže jsem si porozvodové šílenství moc neužil, ale ty 3 měsíce mi stačili a radši mám stále vztahy. Vzali jsme se před dvěma lety – rok a půl jsme manželé. Takže po čtyřech letech.“* (Respondent 7)

Respondentka 3, která je již 6 let matka samoživitelka a žádný další vztah po rozvodu nemá řekla, že má obavy z navázání dalšího vztahu kvůli tomu, aby s novým potencionálním partnerem vycházel její 14letý syn: *„Já mám totiž takovej jako vzadu v hlavě, že najít chlapa, kterej bude mít rád moje dítě, to je strašně složitý. Prostě někdo mi to tenkrát řekl, nějakou takovou blbost, já to mám teď v hlavě a v životě jsem neměla žádněj úplně vážnej vztah. Nechtěla jsem synovi představovat každého hned ze začátku, ale ono to pak většinou skončilo, než jsem ho synovi nějak třeba představila.“*

Dále mě také zajímalo, kde se se svým současným manželem seznámili. Zde naprostá většina respondentů uváděla 2 možnosti. První častá odpověď byla, že se seznámili v místě bydliště: *„V místě mého současného bydliště. Byl to soused.“*

(Respondentka 8), kdy stejný důvod uvedla i Respondentka 4: „*To je soused. Jsme se seznámili v obci.*“ a Respondent 6: „*Seznámili jsme se tady na vesnici. Ona se sem přistěhovala tenkrát ještě s jejím bývalým manželem.*“ Druhou velmi častou odpovědí bylo, že se seznámili v práci: „*...pracovali jsme spolu ve škole, takže v práci.*“ (Respondentka 1) Stejný důvod uvedla i Respondentka 5, která ještě dodala, že neví, kde jinde by se s novým potenciálním partnerem jinak seznámila: „*V práci. Byl to můj student... „Já asi tím, že to bylo v práci, tak to nakonec tak těžké nebylo, ale kdybych nepotkala nikoho v práci, tak asi nevím, kde už bych v tomhle svém věku a se stabilním kruhem přátel někoho nového hledala.*“

Jinou možnost poté uvedl pouze Respondent 7, který se se současnou manželkou seznámil přes sociální síť na doporučení kamarádů: „*Popravdě to bylo přes Facebook. Ono to vzniklo tak, že kamarádi mě a mé ex manželky plánovali svatbu. Tak nás pozvali a my jsme jim zrovna řekli, že se rozvádíme. Takže jsem kamarádovi plánoval rozlučku, kde jsem potkat další lidi a bylo to hrozně fajn. Oni o tom pak mluvili na jiné akci, kde byla má současná žena a začli mi ji vlastně dohazovat. Tak se mi dívala na Facebook a omylem klikla na přidat mezi přátele.*“

Většina lidí, kteří mi poskytli rozhovor, tedy po rozvodu již znovu uzavřela sňatek. Téměř každý z nich ho uzavřel nejpozději do 8 let od rozvodu a s novým partnerem se seznámil krátce po rozvodu nebo ještě v průběhu rozvodu. Lidé se obecně nejčastěji seznamují buď v práci nebo v místě bydliště. Nikdo z respondentů neuvedl, že by měl přímo problém se seznamováním se a s navazováním nových vztahů, ale v některých případech mohou mít lidé problém s důvěrou v opětovné uzavření sňatku. Další obavou může být i vztah dítěte s novým potenciálním partnerem, což uvedla Respondentka 3 jako důvod, proč nyní žádný další vztah nemá.

7.6. Pozitivní a negativní dopady rozvodu z pohledu respondenta

Poslední část mého rozhovoru byla zaměřená na to, jak sami respondenti vnímají, jaké nejvýznamnější dopady na ně rozvod měl, ať už se jednalo o ekonomické, sociální nebo i jiné dopady. V této kapitole bych tedy shrnula, jak rozvodové následky vnímají jednotlivě sami respondenti a co pro ně po rozvodu bylo nejtěžší, nebo jestli třeba po rozvodu vnímali i nějaké pozitivní změny.

Velmi časté negativní dopady, které respondenti popisovali, se týkaly jejich dětí: „*Kdybych byla starší, tak bych se to snažila zachránit no. Tak to bych řekla že je negativum. Že teda děti mohly mít třeba celou rodinu a třeba by se to dalo zachránit.*“ (Respondentka 2) Negativní dopady s ohledem na děti měla také Respondentka 1: „*No negativ je jasnej, to se podepíše na dětech... se to podepsalo na dceři. Že je psychicky trochu nemocná a má ty obsese a tyhle věci a tam že to je věc důležitá. Že tenhle dopad na dceru, to mi jako hodně vadí teda.*“ Respondent 7 nejvíce pocítil dopad rozvodu na kontaktu se svým synem: „*Negativum je, že jsem přišel o syna. Prostě lidi se rozvádět nemaj a já se snažil, ale už to prostě nešlo, i když pokusů byla hromada. Negativum je to, že jsme se rozvedli, a tak jsem trochu přišel o tu první rodinu.*“ Neúplnost rodiny při vyrůstání dětí uvedla jako největší negativní dopad také Respondentka 4: „*...tak nejvíc negativní je, že děti nemají mámu a tátu, takže neúplná rodina. A ani cizí chlap to nenahradí, je to průšvih. Tak to беру jako obrovské negativum, že manželé nespolupracují každý den na výchově a ty děti nemají plnohodnotný základ toho, co by měly do života dostat.*“ Také Respondent 6 ve své odpovědi řekl, že jediný negativní dopad rozvodu vidí to, že nevyrůstal každý den s dětmi, přestože se s nimi vídal poměrně často: „*Možná tedy jen to, že jsem nevyrůstal s dětmi. Ale jak jsem říkal, vídali jsme se celkem často a kdykoliv jsem chtěl, tak za to jsem rád.*“

Respondentky, které z manželství nemají žádné děti pak uvedly tyto dopady: „*Tak negativní byl asi ten, že jsem měla pocit, že mojí vlastní rodině to musím nějak ospravedlňovat a musím se jim omlouvat a vysvětlovat jim to. Že jsem měla pocit, že i ta moje vlastní rodina stojí na straně toho bývalého manžela.*“ (Respondentka 5) Respondentka 8, která také z manželství nemá dítě, řekla, že ji nejvíce chybí některé společné aktivity, které již po rozvodu dále nedělá: „*Negativní dopad je asi ten, že člověk ty dobré vzpomínky nevymaže a o spoustu věcí tím rozvodem přijde. Nějaké společné zážitky a další. A člověk si představoval, že to dopadne jinak. Dovolené, lyžování, jezdili jsme na motorky. Tak asi že člověk přijde o některé takové věci.*“

Respondentka 3, která nyní nemá žádný další vztah a je matka samoživitelka uvedla, že nejvíce se ji negativně dotkly finanční dopady: „*A největší negativní asi teda finance, jelikož teda nemám žádného jiného partnera.*“

Dále jsem se respondentů ptala, jestli po rozvodu vnímají i nějaké pozitivní dopady. Pokud respondenti nějaký pozitivní dopad uvedli, většinou to bylo uvědomění, že bývalé manželství nefungovalo dobře a úleva, že se z toho problémového vztahu lidé dokázali dostat: „*Tak největší pozitivní dopad asi ten, že jsem utekla ze vztahu, kterej prostě neměl budoucnost a nebyl dobrej už od začátku. Ale člověk, jak má růžové brýle, tak spoustu věcí přehlíží a nevidí.*“ (Respondentka 8) Podobnou odpověď měla i Respondentka 5: „*A asi největší pozitivum byla ta úleva. Když ten vztah byl naprd. To asi byla chyba to manželství a potom když jsme byli 3 roky od sebe, tak jsme se odcizili a byli jsme každý už úplně jinde a už jsme si vůbec nerozuměli a bylo to fakt špatný. A já jsem byla už fakt nešťastná. Takže největší pozitivum pro mě bylo to, že jsem se vůbec odhodlala udělat ten krok. Protože jsem fakt teda měla strach to udělat a nevěřila jsem si. A pak zpětně jsem byla jako hodně ráda, že jsem to udělala...*“ Odpověď Respondenta 7 se také týkala úlevy po odchodu problémového vztahu a pozitivum také vidím v tom, že díky tomu rozvodu našel partnera, se kterým má mnohem více fungující vztah: „*Pozitivní je to že jsem potkal současnou manželku. Ta mi dává lásku, kterou jsem ke konci manželství nedostával.*“ Podobně odpověděla i Respondentka 1: „*...kladný že teda jako já bych s ním nechtěla trávit důchod. Je to chytrej a pracovitej člověk, ale takovej hulvátskej a možná trochu i zlej a sebestřednej. Takže pozitivum je, že bych jako s ním nechtěla trávit důchod a teď mám hodnýho chlapa.*“ Respondentka 5 pociťovala pozitivum také v tomto ohledu: „*Protože teda teď já třeba když mám to srovnání s tím novým vztahem, tak prostě vidím, že ten první vztah byl takovej nevyzrálý a vidím, že jsme se vzájemně nerespektovali. A takhle když to můžu porovnat, tak vidím, že ten vztah může být opravdu lepší. Takže jsem ráda, že jsem to udělala. Takže to je asi největší pozitivum.*“

Tyto otázky jsem do rozhovoru zařadila z toho důvodu, že mě zajímalo, jaké změny po rozvodu pociťovali právě sami respondenti z jejich individuálního pohledu. Většina respondentů vnímá nejvíce negativní dopady rozvodu na dětech. Ať už z důvodu toho, že děti nevyrostaly v úplné rodině, tak i z toho důvodu, že o kontakt s dětmi přišli. Když už respondenti uvedli i pozitivní dopady, nejčastěji to bylo uvědomění si, že bývalé manželství nefungovalo a úleva po odchodu z problémového vztahu, kdy si díky tomu mohli najít kompatibilnějšího partnera.

7.7. Shrnutí výsledků a odpovědi na výzkumné otázky

Na závěr v této kapitole shrnu získané výsledky do odpovědi na jednotlivé výzkumné otázky, které jsem definovala v kapitole 5.2. Výzkumné otázky jsou celkem 4.

7.7.1. Ovlivňuje svěřeni dítěte do péče dopady rozvodu?

Účelem této výzkumné otázky bylo, zda nějak ovlivňuje svěřeni dítěte do porozvodové péče následné dopady rozvodu, ať už ekonomické nebo sociální. Po shrnutí kapitoly 7.2, která byla zaměřena právě na výpovědi na téma následné péče o dítě, lze říct, že právě péče o dítě má na lidi po rozvodu velký vliv v obou případech – ekonomických i sociálních. Jedna z respondentek například pociťovala velké změny v jejich soukromém sociálním životě, kdy kvůli neustálé péči o dítě neměla a stále nemá příliš času na jiné aktivity než se plně věnovat svému dítěti. Dalším sociálním dopadem spojeným s péčí o dítě je i vídání se s vlastním dítětem. Respondent, který syna v hlavní péči po rozvodu nemá, uvedl jako jeden z největších sociálních dopadů to, že se se svým synem stýká málo a v některých případech mu v tom bývalá manželka dokonce brání.

Další respondentka pak například popsala svůj problém tak, že se méně vídala s kamarády například v restauracích a méně jezdila na výlety. To je spojené i s ekonomickou situací. Péče o dítě je finančně náročná a některé respondentky tuto ekonomickou změnu pociťovaly více právě kvůli výdajům na dítě.

Na druhou stranu domluva o péči o dítě udržuje bývalé partnery stále v kontaktu, což v některých případech vedlo k usmíření a k udobření vztahů obou rozvedených partnerů. V některých případech to ale může být i naopak, kdy bývalí partneři jsou nuceni spolu udržovat kontakt kvůli dítěti, přestože spolu mají konfliktní vztah.

Na závěr tedy lze říci, že pokud mají spolu partneři z rozvedeného manželství alespoň jedno dítě, spousta problémů po rozvodu je spojena právě s péčí o něj. Tyto problémy vznikají už při domlouvání se s druhým partnerem na následné péči nebo se pak jedná i o problémy přímo spojené s péčí o dítě, která může být často finančně i časově náročná.

7.7.2. Jak se lidé vyrovnávají s rozvodem z hlediska ekonomické situace?

Další stanovenou výzkumnou otázkou bylo, jaké změny respondenti po rozvodu vnímali z hlediska jejich ekonomické situace a jak vzniklé změny nebo problémy řešili. Kromě dvou respondentů, kteří byli během manželství hlavními přispěvateli do rodinného rozpočtu, uvedli všichni ostatní, že pro ně bylo ekonomicky výhodnější žít v manželství. Se změnou k horšímu, i když třeba jen o trochu, se lidé většinou vyrovnávali tak, že museli například omezit větší výdaje, jako je dovolená a změnit do jisté míry svůj životní styl. Jedna respondentka také uvedla, že si po rozvodu našla druhou práci a více pracovala, právě aby se vyvarovala zhoršení její finanční situace.

Pokud se jednalo o nějaké větší porozvodové výdaje nebo pokud lidé museli řešit změnu bydlení, v naprosté většině případů jim s těmito věcmi pomáhala rodina. Někteří respondenti se po rozvodu přestěhovali zpět k rodičům (v některých případech i s dětmi) a jedna respondentka také uvedla, že jí poskytla byt sestra. Za těchto podmínek lidem odpadly výdaje za nájem, což jim po finanční stránce ulevilo. Pokud se nejednalo o bydlení, respondenti uváděli velmi často finanční pomoc od rodičů a jedna respondentka uvedla i finanční pomoc od své již dospělé dcery.

Ve většině případů tedy lidé řeší ekonomické následky rozvodu tak, že jim pomůže rodina, ať už se jedná o finanční pomoc nebo jinou formu pomoci. Díky této podpoře příbuzných se pak jejich ekonomická situace ve většině případů časem vyrovnala sama, k čemuž napomohl někdy také nový partner.

7.7.3. Jaké měl rozvod na lidi sociální dopady?

Sociální dopady rozvodu jsou také velmi časté a po rozvodu se nějak dotknou téměř každého. Respondenti uváděli sociální dopady jak kladné, tak i záporné.

Mezi kladnými dopady se několikrát objevila odpověď, že lidé po rozvodu měli více času na sebe a na své koníčky a také na své kamarády, se kterými se po rozvodu začali vídat častěji. Někteří také ve svých odpovědích zmínili, že se po rozvodu začali více vídat se svou vlastní rodinou.

Respondenti uváděli i negativní sociální dopady, které se týkaly někoho více a někoho méně. Jedna respondentka popsala, že sociální dopady rozvodu pociťovala mnohem více než ty ekonomické. Se svým bývalým manželem měli společné koníčky, čímž byla kapela a zpěv, a společný okruh přátel. Většinu svého volného času pak trávila s těmito přáteli. Po rozvodu ale všichni zůstali na straně manžela a respondentka si tak musela hledat nové přátele a nové koníčky, což pro ni bylo psychicky velmi náročné. Omezení některých koníčků uvádělo při rozhovorech více respondentů. Dalšími sociálními dopady bylo přerušení některých kamarádství následkem rozvodu a omezení sociálního života, kdy se respondenti po rozvodu od svých kamarádů a sociálních aktivit vzdálili.

Jedna respondentka uvedla jako negativní dopad i krátkodobé narušení vztahu se svými vlastními rodiči, kteří se při rozvodu stavěli spíše na stranu jejího bývalého manžela.

Sociální dopady jsou tedy po rozvodu velice individuální. Na někoho má rozvod v tomto ohledu spíše kladné dopady, ale většina lidí uvedla minimálně jednu věc, která je po této stránce ovlivnila spíše negativně.

7.7.4. Kde se lidé po rozvodu nejčastěji seznamují s novým partnerem?

Poslední výzkumnou otázku jsem zvolila na základě toho, že mě zajímalo, kde se lidé středního věku po rozvodu nejčastěji potkali se svým novým partnerem. V případě mého výzkumu je nejmladší respondentce 35 let. Každého respondenta jsem se tedy zeptala, zda má další nový vztah a kde popřípadě se s novým partnerem seznámil/a. Celkem ze všech 8 respondentů je jich 6 v současné době v novém manželství.

Z těchto 6 lidí uvedli 3 respondenti, že se s novým partnerem seznámili v místě bydliště, kam se jeden z nich přistěhoval. Další 2 respondenti pak uvedli, že se s novým partnerem seznámili v práci. Jeden respondent odpověděl, že mu novou partnerku sehnali jeho přátelé a s ní se pak konkrétně seznámil přes sociální síť.

Jedna z respondentek konkrétně zmínila, že neví, kde jinde než v práci by se v jejím věku (35 let) s novým partnerem seznámila, vzhledem k tomu, že má kolem sebe

již dlouho stabilní okruh přátel. Ostatní respondenti odpověděli, že se seznámením žádný významný problém neměli.

1 z respondentek (70 let), která momentálně žádného partnera nemá, řekla, že žádného nevyhledává a chce zůstat sama.

Druhá z respondentek, která je matka samoživitelka a momentálně také žádný vztah nemá, uvedla, že nového partnera nijak aktivně nevyhledává z důvodu obav, že by si potencionální nový partner nerozuměl s jejím 14letým synem.

Nejčastější místa pro seznámení jsou tedy dle mého výzkumu místo bydliště a pracovní prostředí.

8. Závěr

Tato práce zkoumala sociální a ekonomické dopady rozvodů na partnery.

Ekonomické dopady rozvodu lidé nejčastěji pociťují z hlediska financí, kdy pro většinu z nich bylo výhodnější žít v manželství. Kromě financí také lidé řešili bydlení, kdy si buď museli shánět nové nebo vyplatit partnera a zůstat ve stávajícím bydlišti. V obou případech lidé nejčastější řeší tyto dopady podporou od rodiny. Většinou respondentům poskytla rodina buď bydlení nebo výraznou finanční pomoc.

Sociální dopady jsou velmi individuální a mohou být jak pozitivní, tak také negativní. Mezi pozitivní patřilo u některých respondentů více volného času, a to jak na sebe, tak i na své kamarády. Jejich sociální život tak začal být po rozvodu intenzivnější. Druhá část respondentů ale uváděla také negativní dopady na jejich sociální život. Po rozvodu se od svých přátel spíše oddálili a o kontakt s lidmi příliš nestáli. Další často uváděný sociální dopad rozvodu byla změna koníčků. Někteří lidé s rozvodem přijdou také o své oblíbené aktivity, ve kterých bez bývalého partnera již nemohou z různých důvodů pokračovat.

Práce také ukázala, že péče o potomka po rozvodu výrazně ovlivňuje ať už partnera, který má potomka v péči tak i druhého z partnerů. Partneri, kteří mají dítě ve výhradní péči, mají v některých případech omezený sociální život a menší množství financí. Péče o dítě pro některé lidi zabírá výrazné množství času, a proto pak rodič nemá tolik volného času na svůj soukromý život a na své kamarády. Finanční

stránka je většinou ulevována výživným, ale i přesto se ukazuje, že péče je v některých případech nákladnější než finance poskytnuté druhým partnerem. Partner, který potomka v péči nemá, je zase negativně ovlivněn hlavně v oblasti kontaktu s dítětem, který nemusí být taky častý, jak by vyžadoval.

Péče o dítě byla pro respondenty významným faktorem, který často zmiňovali jako příčinu ovlivňující jejich porozvodový život. Tento výzkum nebyl zaměřen na péči o dítě samotnou, a tedy nemohl obsáhnout všechny aspekty spojené s tímto spojené. Bylo by vhodné pokračovat samostatným výzkumem na toto téma a se vzorkem, který by byl na následky rozvodu spojené s péčí o dítě více zaměřen. Pro relevantní výsledky by bylo vhodné do výzkumu zahrnout více respondentů, kteří o situaci mohou hovořit z pohledu samoživitelů nebo také z pohledu druhého z rodičů, který dítě nemá svěřené do hlavní péče.

Z poznatků celé práce tedy vychází, že mezi nejčastější dopady rozvodu patří změna finančních příjmů, bydlení, koníčků, intenzity vídání se s přáteli či s rodinou a trávení volného času. Další výzkum by se mohl zaměřovat na jednotlivé zmíněné oblasti a podrobněji je prozkoumat s více respondenty pomocí dotazníkového šetření. Tyto výzkumy se budou moci opírat o informace získané z této práce.

9. Zdroje

9.1. Seznam použité literatury

Disman, M. 2011. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. 4., nezměněné vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1966-8.

Dvořáková Závodská, J. 2002. *Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. Praha: Linde. ISBN 80-86131-34-3.

Giddens, A. 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

Hendl, J. 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.

Choděra, O. 2002. *Partnerství, manželství a paragrafy*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0217-7.

Jandourek, J. 2007. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-269-0.

Jandourek, J. 2008. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2397-6.

Linhart, J., A. Vodáková a P. Klener. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, sv. 1. ISBN 80-7184-164-1.

Linhart, J., Petrušek, M., Vodáková, A., Maříková, Hana. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-310-5.

Matoušek, O. 1993. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.

Mencnerová, K. 2020. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-796-5.

Možný, I. 2006. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-x.

Možný, I. 2002. *Sociologie rodiny*. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství. Základy sociologie. ISBN 80-86429-05-9.

Murdock, G. P. 1949. *Social structure*. The United States of America: The Macmillian Company.

Průchová, B. 2002. *Shušný rozvod*. Brno: ERA, s. 27. ISBN 80-86517-25-X.

Reichel, J. 2009. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

Strauss, A. L. a J. Corbin. 1999. Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. ISBN 80-85834-60-X.

Šínová, R., Šmíd O. 2014. *Manželství*. Praha: Leges. Teoretik. ISBN 978-80-7502-046-8.

9.2. Seznam použitých online zdrojů

Česko. 2012. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. In: Sbírka zákonů České republiky. [online] Částka 33, s. 1026-1365. [cit. 10.3. 2023] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Česko. 2013. § 22 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině – znění od 1. 1. 2013 do 31.12. 2013. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. [cit. 15. 4. 2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94#p22-1>

Český statistický úřad. 2020. Odbor statistiky obyvatelstva. *Vývoj sňatečnosti v České republice*. [online]. Praha. [cit. 30.1. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/136338475/1301722002.pdf/c17ec987-a2f7-422e-8224-b9a31edc4c4e?version=1.3>

Český statistický úřad. 2022. Odbor statistiky obyvatelstva. Sňatečnost. [online]. Praha. [cit. 9.2. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/1300692202.pdf/bfe9e61f-add5-4dfa-877c-5eb8edfb9b90?version=1.1>

Český statistický úřad. 2011. Odbor statistiky obyvatelstva. Rozvodovost. [online]. Praha. [cit. 5.3. 2023]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20554215/400712a3.pdf/abd591b3-45b9-4a43-90ae-71cd0502a7a8?version=1.0>

Český statistický úřad. 2020. Odbor statistiky obyvatelstva. Rozvodovost. [online]. Praha. [cit. 9.3. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a03.pdf/b0901bf0-25ef-4d2f-a0bb-2055e3d5d9ab?version=1.1>

Český statistický úřad. 2022. Odbor statistiky obyvatelstva. Rozvodovost. [online]. Praha. [cit. 9.3. 2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/1300692203.pdf/ce310f4c-2653-4d8f-8d05-33151105920e?version=1.1>

Fišerová, V. 2018. *Sociologická encyklopedie: Rodina*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV, ČR, V.V.I. [cit. 5.12. 2022]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina>

Hošková, M. 2018. *Sociologická encyklopedie: Manželství*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV, ČR, V.V.I. [cit. 25.1. 2023]. Dostupné z: [https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Man%C5%BEelstv%C3%AD_\(MSgS\)](https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Man%C5%BEelstv%C3%AD_(MSgS))

Janský, P., J. Šatava. 2015. *Ekonomické důsledky rozvodu pro oba manžele v České republice: Nákladné rozvody pro ženy či muže?*. [online] Fórum sociální politiky. 9(4), 9-19. [cit. 15.3.2023]. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/casopis/forum-socialni-politiky-4-2015/>

Leopold, T. 2018. Gender Differences in the Consequences of Divorce: A Study of Multiple Outcomes. [online] *Demography*; 55 (3): 769–797. [cit. 20.3. 2023] Dostupné z: <https://read.dukeupress.edu/demography/article/55/3/769/167891/Gender-Differences-in-the-Consequences-of-Divorce>

Ministerstvo spravedlnosti. 2021. České soudnictví 2020: Výroční statistická zpráva. [online]. Justice.cz. Praha. [cit. 15.4. 2023] Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2020.pdf/43b3020e-fc02-44a4-bb2c-a124ce85f57b

Mortelmans, D., M. Kreyenfeld a Trappe, H. 2020. Parental Life Courses after Separation and Divorce in Europe. *Chapter 2: Economic Consequences of Divorce:*

A Review. [online]. Švýcarsko: Springer Open. [cit. 12.3. 2023]. Dostupné z: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/39542/1/2020_Book_ParentalLifeCoursesAfterSepara.pdf#page=31

Rocheleau, S. 2023. *Effects of Divorce: The Hidden Consequences on Men and Women*. [online]. Las Vegas. [cit. 12.3. 2023]. Dostupné z: <https://rightlawyers.com/divorce-may-affect-health/>

Vodáková, A. 2017. *Sociologická encyklopedie: Rozvod*. [online]. Praha: Sociologický ústav AV, ČR, V.V.I. [cit. 7.2. 2023]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rozvod>

Vohlídalová, M. 2010. "Kdo podává žádost o rozvod a jaké jsou příčiny rozpadu partnerských vztahů?" [online] *Gender a výzkum / Gender and Research* 11(2):48-56. [cit. 23.2. 2023]. Dostupné z: <https://genderonline.cz/pdfs/gav/2010/02/05.pdf>

9.3. Grafy a tabulky

Graf č.1:

Český statistický úřad. 2020. *Úhrnná rozvodovost v letech 1950-2019*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/uhhrna-rozvodovost-v-letech-1950-2019>

Tabulka č.1 a č.2:

Český statistický úřad. 2020. *Rozvodovost*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768528/13006920a03.pdf/b0901bf0-25ef-4d2f-a0bb-2055e3d5d9ab?version=1.1>

Český statistický úřad. 2022. *Rozvodovost*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/165591233/1300692203.pdf/ce310f4c-2653-4d8f-8d05-33151105920e?version=1.1>

Graf č.2: Databáze Ministerstva spravedlnosti, České soudnictví 2020: Výroční statistická zpráva, dostupné z:

https://justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2020.pdf/43b3020e-fc02-44a4-bb2c-a124ce85f57b

Přílohy

Struktura rozhovoru

1. Řekněte mi něco o sobě. Kolik Vám je let? Jaké jsou Vaše koníčky a jak rádi trávíte volný čas? Jaké je Vaše zaměstnání?

2. Jak dlouho trvalo Vaše manželství? Jak dlouho už jste rozvedení? Bylo to Vaše první manželství?

3. Máte z minulého manželství děti?

(Pokud ano):

3.A Kolik dětí a jak staré?

3.B Kdo má děti v péči? (pokud ne respondent:) Jak často se s nimi vídáte?

3.C Bylo pro Vás jednoduché se po rozvodu domluvit na rozdělení péče o děti?

4. Jaká byla po rozvodu Vaše situace ohledně bydlení? Musel/a jste si shánět nové bydlení?

5. Změnila se po rozvodu nějak Vaše ekonomická situace? Jak? Po jak dlouhé době jste změnu začal/a pociťovat?

5.A Jak se vaše situace po rozvodu dále vyvíjela?

(5.B Po jak dlouhé době se „srovnala“?)

6. Co pro Vás bylo po rozvodu nejtěžší si finančně zajistit? Měl/a jste problém, že jste na něco nezbytného k životu neměl/a po rozvodu dostatek peněz?

7. Bylo pro Vás ekonomicky výhodnější, když jste žil/a v manželství nebo spíše život po rozvodu? V čem byl rozdíl?

Dále se přesuneme spíše k sociálním dopadům.

8. Změnily se po rozvodu nějak Vaše koníčky? Změnilo se nějak to, jak nejčastěji a rádi trávíte svůj volný čas?

9. Změnil se po rozvodu nějak Váš sociální život? Jak?

10. Změnil se po rozvodu Váš okruh přátel? Ztratil/a jste třeba nějaká přátelství kvůli rozpadu vztahu?
11. Změnil se nějak po rozvodu Váš vztah s rodinou bývalého manžela?
12. Začal/a jste se po rozvodu více vídat se svou rodinou?
13. Jste znovu vdaná/ženatý?
- 13.A (Pokud ano) Jak dlouho po rozvodu jste se znovu vdala/oženil?
- 13.B Kde jste se s novým partnerem seznámil/a?
- 13.C Bylo pro Vás těžké si najít nového partnera?
14. (Pokud není vdaná/ženatý) Máte nyní nějaký další vztah?
- 14.A (Pokud ano) Kde jste se s novým partnerem seznámil/a?
- 14.B Bylo pro Vás těžké si najít nového partnera?
15. Jste stále v kontaktu s vaším bývalým manželem, bývalou manželkou? Jaký spolu máte vztah? (Pokud mají děti) Jak spolu fungujete v roli společného rodičovství?
16. Jaký největší negativní dopad na Vás rozvod měl?
17. Jaký nejvíce pozitivní dopad na Vás rozvod měl?
18. Dodatek, co Vás napadne, něco, co byste chtěl/a dodat, co Vám přijde jako důležitá část, o které jsme nehovořili.